

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

SCB

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Ur innehållet:

Exportlyft trots dämpad världshandelsid 3

Den senaste tidens avmattning i den globala konjunkturen har dämpat världshandeln mellan länderna. En motsvarande mer dämpad utveckling har det även varit för svensk import. Bättre går det för svensk export som trotsar inbromsningen. För sjätte kvartalet i rad överträffade svensk varuexport den globala varuhandeln. Starka bidrag till exportökningen kommer från tungt vägande verkstadsvärar såsom elektronik, lastbilar och maskiner. Framåtblickande barometerindikatorer pekar emellertid på en stundande försvagning av utrikeshandeln.

Bostäder håller uppe investeringarnasid 10

De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att öka tredje kvartalet. Säsongsrensat och jämfört med föregående kvartal ökade investeringarna med 0,8 procent vilket, tillsammans med nedrevideringar av första och andra kvartalet, ger en svagare bild av investeringarna än tidigare. Vid en jämförelse över fyra kvartal drevs utvecklingen tredje kvartalet till stor del av bostadsinvesteringarna. Ökningen för maskininvesteringar har däremot dämpats successivt. Trots den senare tidens återhämtning ligger investeringskvoten kvar på en betydligt lägre nivå än innan krisen.

Att belysa det civila samhälletsid 19

SCB har i en ny statistikredovisning gjort en första ansats att beskriva det civila samhället. I detta första steg har totalt drygt 50 000 ekonomiskt aktiva organisationer och 110 000 heltidsanställda identifierats. I dagsläget är det endast undersökningen organisationernas ekonomi som har anpassats till FN:s räkenskapsystem. Men avsikten är att anpassa hela statistikområdet enligt gällande definition. Syftet med utredningen som gjorts på uppdrag av regeringen är att öka kunskapen om det civila samhället.

Nummer 4•2011

Innehåll

Sammanfattning	3
Internationell utblick.....	4
Export och import	5
Konsumtion.....	7
Bruttoinvesteringar	10
Näringsliv	12
Arbetsmarknad.....	16
Civila samhället	19
Företagens organisation	20
Summary	23

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Hitta statistik, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

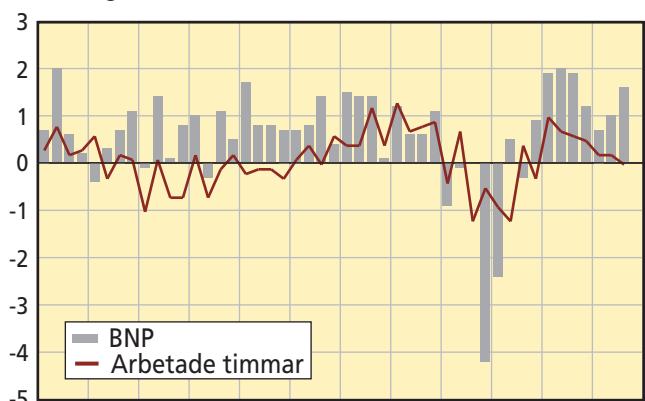
Fortsatt stark tillväxt men osäkerheten består

Den svenska tillväxten har ännu ett kvartal stått emot den oroande utvecklingen i stora delar av övriga Europa. När hushållskonsumtionens bidrag till tillväxten nu har dämpats betydligt har detta mer än väl kompensats för av nettoexporten. De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att i hög utsträckning bidra till tillväxten. I detaljerna syns dock tecken på en annalkande avmattning i ekonomin.

BNP steg med 1,6 procent tredje kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. I jämförelse med motsvarande kvartal i fjol ökade BNP med 4,6 procent.

Bruttonationalprodukten (BNP) samt arbetade timmar i hela ekonomin

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensad BNP och arbetade timmar

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Den starka BNP-utvecklingen höll i sig även tredje kvartalet, i säsongrensade termer steg till och med ökningstakten. Basen för tillväxten har dock ändrats sedan andra kvartalet och nu har nettoexporten tagit över kommandot. Som en effekt av tilltagande exporttillväxt och svagare importtillväxt stod utrikeshandeln för större delen av tillväxten. Medan exportökningen steg till 3,0 procent jämfört med kvartalet innan dämpades importtillväxten till 0,2 procent. Exporttillväxten har därmed överstigit utvecklingen för världshandeln de senaste sex kvartalen. Framförallt är det klassiska svenska exportvaror som elektronik, lastbilar och andra maskinvaror som drar upp exporten. Samtidigt har utvecklingen för tjänsteexporten dämpats tredje kvartalet. Vad beträffar importen har avmattningen skett på varusidan, medan tjänsteimporten växte i hygglig takt. Olika indikatorer har efter tredje kvartalets utgång visat tecken på en avmattning även på exportsidan.

Samtidigt som utrikeshandeln har tagit ett steg framåt tog hushållens konsumtion ett steg tillbaka och minskade med

0,9 procent jämfört med kvartalet innan. Medan konsumtionen av resor och annan nöjesrelaterad konsumtion fortsatte att öka drog hushållen ner på framförallt nybilsinköpen och möbler. Dessutom utvecklades klädkonsumtionen mycket svagt. De till stora delar importerade konsumtionsvarorna är därmed en delförklaring till den avstannande importen. Hushållen tycks ha prioriterat sparande framför konsumtion.

De fasta bruttoinvesteringarna betyder fortfarande mycket för tillväxten och jämfört med föregående kvartal uppgick ökningen till 0,8 procent. Men även för investeringarna märks en viss dämpning i den tidigare kraftfulla återhämtningen. Investeringarnas andel av BNP har, till skillnad från investeringsvolymen, inte återhämtat sig. Detta på grund av att BNP-tillväxten har utvecklats så starkt i förhållande till investeringarna.

Lagerinvesteringarna hade för andra kvartalet i rad en mycket begränsad effekt på tillväxten. De säsongrensade uppgifterna för lagerinvesteringarna visar nu att lageruppbbyggnaden de senaste sex kvartalen är av samma dignitet som lageravvecklingen under finanskrisen.

Produktionstillväxten i näringslivet är fortsatt god och ökningstakten steg tredje kvartalet till 2,0 procent jämfört med kvartalet innan. Medan tjänsteproducenterna växte i en oförändrad takt har varuproducenterna fått ny fart efter att andra kvartalet visat avmattningstendenser. Jämfört med kvartalet innan steg tjänsteproduktionen med 1,4 procent medan ökningstakten i varuproduktionen steg till 3,1 procent efter andra kvartalets ökning med 1,0 procent.

Arbetsmarknaden fortsatte att förbättras, men dämpningen har blivit tydligare både vad gäller sysselsättning och arbetslöshet. Förbättringen märks, liksom andra kvartalet, bland kvinnor medan den positiva utvecklingen vad gäller både sysselsättning och arbetslöshet för män i stort sett har stannat av. Samtidigt tycks matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa varit dålig. Under de senaste kvartalen har antalet lediga jobb legat historiskt högt, samtidigt har inte arbetslösheten sjunkit mer än marginellt.

I detta nummer presenteras två temaartiklar där den ena artikeln beskriver en första ansats att i statistiken fånga det som benämns "det civila samhället". Lite förenklat beskrivet innebär det självständiga organisationer utan vinstintressen. Exempel på vad som ingår i begreppet är insamlade organisationer och volontärverksamhet, bransch-/yrkesorganisationer, fackföreningar och a-kassor. I den andra artikeln presenteras resultaten av ett EU-projekt där man har tittat på vilken betydelse företagens organisation, och dess grad av flexibilitet, har för att kunna bemöta förändringar i omvärlden.

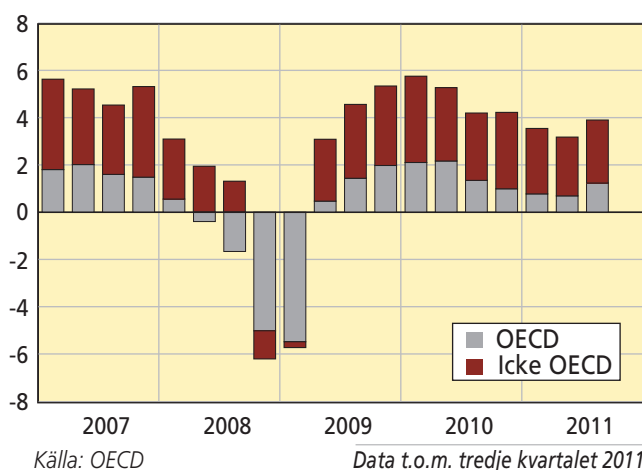
Sverige kämpar emot en global avmattning

Den globala tillväxten började mattas av redan under inledningen av fjolåret. Den svagare tillväxten är främst kopplad till industriländerna, medan tillväxtekonomierna har visat en bättre motståndskraft. Det senaste kvartalet var emellertid ett undantag när industriländerna inom OECD ökade tillväxttakten från 0,3 till 0,6 procent i jämförelse med kvartalet innan.

Statsskuldskrisen i Europa är bara en av flera risker i det ekonomiska systemet framöver. Europa, USA och Japan kämpar alla mot en svagare konjunktur men faktum är att ekonomierna är allt mer sammankopplade och betydelsen av andra länders konjunktur och efterfrågan är därför stor. Tillväxtländerna har så här långt visat en bättre motståndskraft. Men även tillväxtländerna är sårbara för inbromsning i västvärldens ekonomier vilket uppenbarades det senaste kvartalet när BNP-tillväxten i de större tillväxtekonomierna saktade in.

Global BNP-tillväxt

Kvartal uppräknat till årstakt, procentenheter

De 34 medlemsländerna inom OECD svarar för en relativt liten del av den globala BNP-utvecklingen i jämförelse med tillväxtekonomierna utanför OECD, med ett tydligt undantag för nedgången 2008–2009 som dominerades av OECD-länderna. Detta åskådliggörs i diagrammet ovan.

Konjunkturedgången i euroområdet allt mer påtaglig

Euroområdets BNP-tillväxt ökade med svaga 0,2 procent under tredje kvartalet, vilket var en oförändrad tillväxttakt jämfört med kvartalet innan.

Bidraget till tillväxten kom i huvudsak från en ökad hushållskonsumtion. På produktionssidan var det främst tillverkningsindustrin och byggsektorn som saktade in. Konfidensindikatorn för industrin har också backat kraftigt de senaste kvartalen vilket spätt på farhågorna om en kommande recession.

Den samlade BNP-tillväxten för EU-länderna uppgick till 0,3 procent tredje kvartalet. Sveriges BNP-tillväxt på 1,6 procent var fortsatt en av de bästa i Europa. Av hittills inkommen statistik är det enbart Rumänien som visat en högre tillväxttakt än den svenska, säsongrensat i jämförelse med föregående kvartal.

Storbritanniens BNP-tillväxt växte med 0,5 procent i kvartalstakt. Tillväxten var den högsta under det senaste året men drogs upp av en stor uppbyggnad av företagens lager samt av offentliga utgifter, vilket inte är tillräckligt för att upprätthålla tillväxten på sikt.

Ökad amerikansk BNP-tillväxt

Den amerikanska ekonomin expanderade i en ökad takt tredje kvartalet jämfört med kvartalet innan. BNP-tillväxten ökade med 0,5 procent, vilket innebär 2,0 procent i uppräknad årstakt enligt amerikansk standard. Den ökade tillväxttakten under de två senaste kvartalen understiger ändå det historiska genomsnittet sedan 1947 på 3,3 procent. Lagerinvesteringarna minskade för första gången sedan fjärde kvartalet 2009 och höll tillbaka BNP-tillväxten med 1,6 procentenheter tredje kvartalet efter att ha gett ett bidrag på 0,3 procentenheter till tillväxten andra kvartalet.

Indien och Brasilien saktar in

BNP-tillväxten i Indien fortsatte att dämpas och det för sjätte kvartalet i rad. Ökningen med 6,9 procent på årsbasis är en kraftig inbromsning jämfört med en årstillväxt på över 9 procent under första halvåret 2010. Utvinning av mineraler minskade med 2,9 procent på årsbasis och industriproduktionen dämpades ordentligt till en ökning på 2,7 procent från att ha ökat med 7,2 procent kvartalet innan.

Brasiliens BNP-tillväxt har stagnerat och tredje kvartalet var BNP-nivån oförändrad i jämförelse med kvartalet innan. Den brasilianska industriproduktionen minskade i november för första gången på tre år och inbromsningen i Europa och USA försvagar inte bara efterfrågan på konsumtionsvaror från tillväxtländerna utan även på råvaror och det särskilt ifrån länder med stora råvarutillgångar såsom den brasilianska.

Den kinesiska BNP-tillväxten ökade med 2,3 procent tredje kvartalet jämfört med kvartalet innan, vilket ändå var en hygglig tillväxttakt med kinesiska mått mätt. Fasta bruttoinvesteringar, som i störst utsträckning bidragit till den kinesiska tillväxten, samt detaljhandeln gick fortsatt starkt. Däremot har en försvagning av exporten märkts av och då särskilt den till Euroområdet.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Export och import

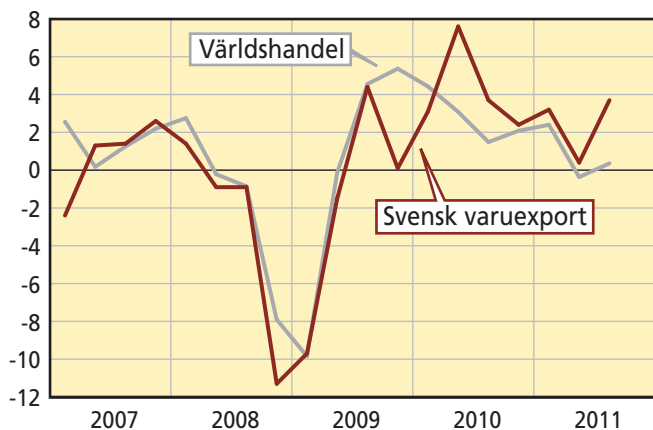
Exportlyft trots dämpad världshandel

Den senaste tidens avmattning i den globala konjunkturen har dämpat världshandeln mellan länderna. En motsvarande mer dämpad utveckling har det även varit för svensk import. Bättre går det för svensk export som trotsar inbromsningen. För sjätte kvartalet i rad överträffade svensk varuexport den globala varuhandeln. Starka bidrag till exportökningen kommer från tungt vägande verkstadsvärar såsom elektronik, lastbilar och maskiner. Framåtblickande barometerindikatorer pekar emellertid på en stundande försvagning av utrikeshandeln.

Den goda svenska BNP-tillväxten för tredje kvartalet kan till hälften tillskrivas nettoexporten, vilket var en betydligt högre andel än kvartalet innan då tillväxten i större utsträckning byggdes upp av investeringar och hushållskonsumtion. Överskotten från utrikeshandeln kommer av att exporten ökade 3,0 procent och importen med 0,2 procent, i säsongrensad volymutveckling jämfört med kvartalet innan. Världshandeln med varor ökade under motsvarande period med 0,4 procent, enligt holländska CPB.

Global varuhandel och svensk varuexport

Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna och CPB

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

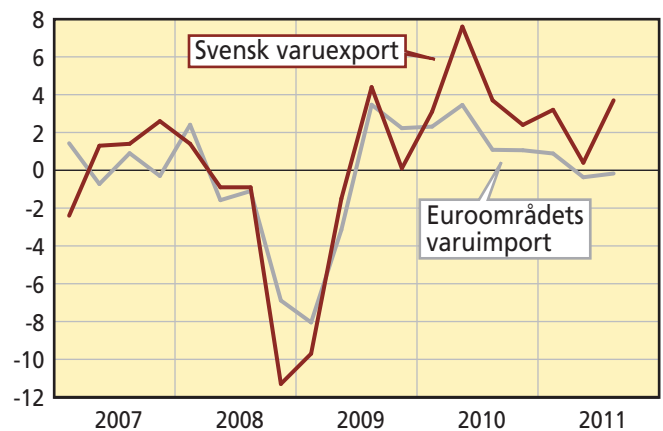
Den svenska varuexporten steg med 3,7 procent tredje kvartalet, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal. Därmed överträffades än en gång världshandeln med varor som i hög grad drivs av tillväxtländer via bland annat inter-regional handel. Vilket som exempel innebär att Kina och Indien i en ökad omfattning bedriver internationell handel med varandra eller med andra länder i Asien.

Jämförs istället den svenska exporten med euroområdets import som mottar närmare 40 procent av svenska exportvaror är det en stor skillnad i utveckling. Euroområdets varuimport minskade för andra kvartalet i rad. Andra och tredje kvarta-

lets minskningar med 0,4 respektive 0,2 procent är betydligt svagare än den svenska varuexporten. Divergensen mellan den svenska varuexporten och euroområdets varuimport förklaras sannolikt av att Sverige har ett betydligt större handelsutbyte med närliggande länder belägna i norra Europa där den ekonomiska tillväxten är högre och den statsfinansiella krisen inte är lika utbredd. Det gäller framförallt de nordiska länderna, Tyskland, Storbritannien och Polen som tillsammans står som mottagare av över 40 procent av svensk export. Även exporten till BRIC-länderna (Brasilien, Ryssland, Indien och Kina) som mottar 8 procent av den svenska exporten har fortsatt att utvecklas väl. En viktig betydelse i sammanhanget är även den svenska exportens varusammansättning med en hög andel investeringsvaror och relativt lite konsumtionsvaror. Exportstatistiken tar självklart inte hänsyn till den produktion som företagen etablerat på plats som kan ses som ett alternativ till att exportera varor och tjänster direkt från Sverige.

Svensk varuexport och Euroområdets varuimport

Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna och CPB

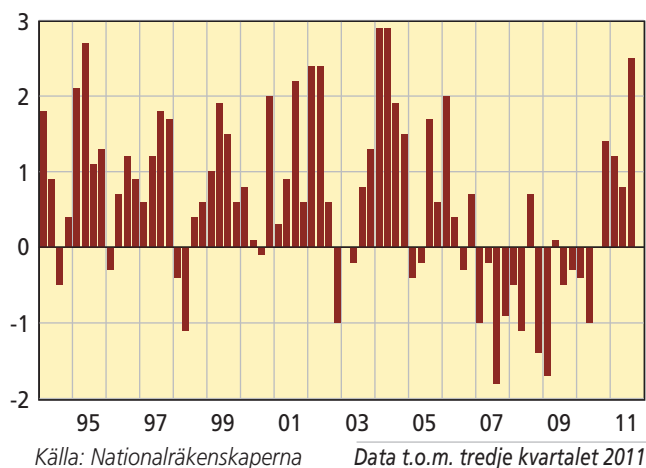
Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Stort överskott i utrikeshandeln

Det var återigen varuexporten som gick bättre än tjänsteexporten, vilket också varit fallet under nio av de tio senaste kvartalen sedan finanskrisen 2008/2009. Tredje kvartalets höga exportnetto förklaras främst av ett stort överskott ifrån varuhandeln. Exportnettots bidrag till BNP på hela 2,5 procentenheter har bara överträffats vid tre tillfällen sedan 1994.

Svenskt exportnetto

Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter

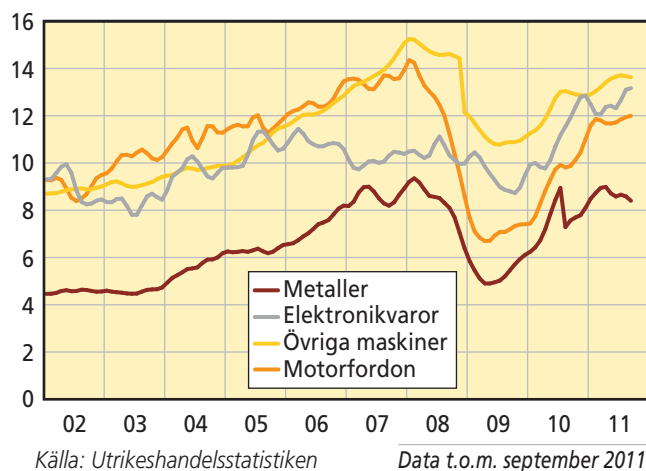
Dämpningen i importen är anmärkningsvärt stor i förhållande till den starka exporten eftersom exporten till drygt hälften består av importerade varor. Den svagare importen hänger däremot bättre ihop med en betydande dämpning för de inhemska inköpen av maskiner och motorfordon samt en stor mängd konsumtionsvaror som i stor utsträckning importeras.

Stor exportökning av lastbilar och elektronikvaror

Flera av de exportvaror som väger tungt för svensk export är också de varor som i stort haft den starkaste utvecklingen. De varugrupper som tredje kvartalet varit drivande till den starka exportökningen var elektrovaror/telekom, lastbilar och maskiner som alla utvecklades mycket bra. Volymökningen jämfört med tredje kvartalet i fjol var 60 procent för lastbilar, 29 procent för elektrovaror och 17 procent för maskiner. Dessa tre verkstadsvaror svarar tillsammans för en dryg tredjedel av svensk varuexporten. Av verkstadsvarorna hade metaller den svagaste exportutvecklingen.

Export för stora varugrupper

Löpande priser, miljarder kronor. Trend

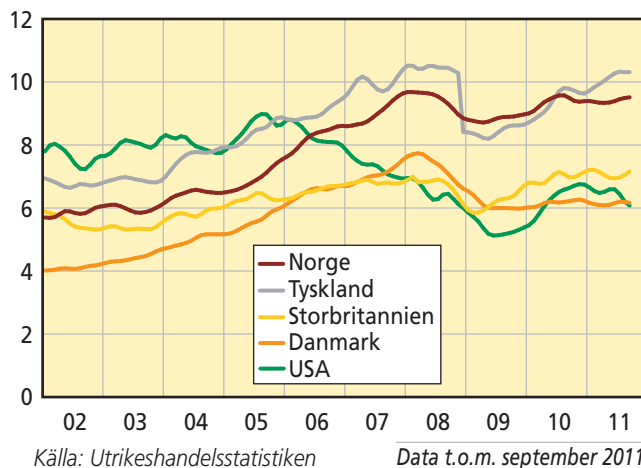
Fortsatt god efterfrågan från tillväxtmarknader

Exportutvecklingen har varit god till många av de stora exportmottagarna i framför allt norra Europa, där exporten

till bland annat Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Finland gick starkt. Fortsatt bra gick även exporten till många tillväxtmarknader, exempelvis Kina. En svagare utveckling visade exporten till USA och flera sydeuropeiska länder såsom Italien och Spanien.

Export till stora handelspartners

Löpande priser, miljarder kronor. Trend

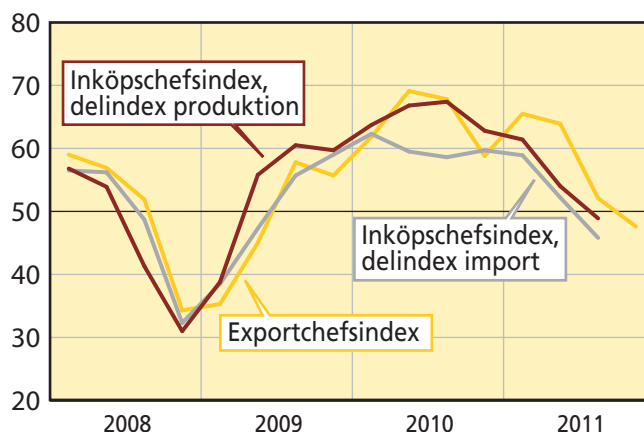

Indikationer på konjunkturavmattning

Barometerundersökningar gjorda på svenska företag visar att återhämtningen som tog fart efter finanskrisen 2008/2009 är på väg att stanna av och såväl exportchefsindex som inköpschefsindex indikerar en avmattning. Inköpschefsindexets delindex över import och produktion visar ett liknande mönster som huvudindexet mot en kommande svensk konjunkturförsvagning i spåren av en svagare omvärld. Även exportorderingen till den svenska industrin pekar i samma riktning, då den har varit i stort sett oförändrad under det senaste året.

Exportchefsindex samt inköpschefsindex

Diffusionsindex. Värdet över 50 betyder att fler företag tror på en förstärkning än en försvagning

Källa: SCB/Exportrådet och Swedbank

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2011

Anm. För inköpschefsindex är de säsongrensade månadsvärdena omräknade till kvartalsgenomsnitt.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

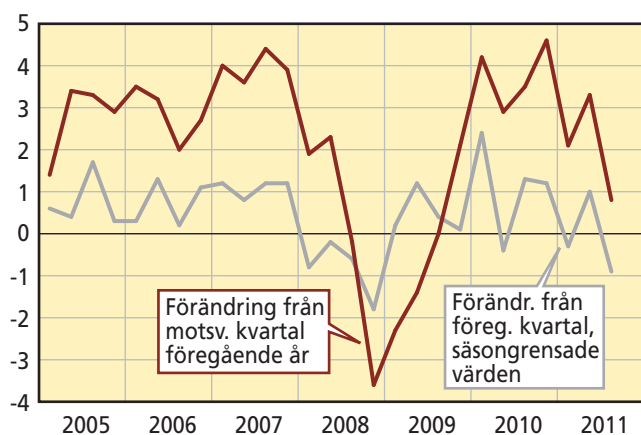
Försiktiga hushåll drog öronen åt sig

Den starka uppgången för hushållskonsumtionen andra kvartalet höll inte i sig. Återhållsamma hushåll drog istället kraftigt ner på sin konsumtion tredje kvartalet som justerat för säsongvariationer minskade med 0,9 procent från kvartalet innan. Det är den största kvartalsvisa nedgången i konsumtionen sedan fjärde kvartalet 2008 och försiktiga hushåll valde istället att öka sitt sparande. Hushållen prioriterade fortfarande konsumtion av resor och nöjen, medan flertalet övriga konjunktürkänsliga utgiftsposter dämpades kraftigt.

Tredje kvartalet i år har i många avseenden varit ett tude-lat kvartal för hushållen. Kvartalet inleddes med ett fort-satt hyggligt stämningsläge efter det relativt starka andra kvartalet, men övergick sedan i moll under augusti, då nya orosmoln hopade sig över den globala konjunkturen. En förnyad osäkerhet kring spridningseffekterna från den europeiska skuldkrisen resulterade bland annat i en kraftig nedgång på Stockholmsbörsen i augusti och september på omkring 15 procent. Även den svenska bostadsmarknaden har utvecklats trögare än tidigare med en dämpad prisutveckling. Detta är viktiga tillgångsslag för hushållen och en kombination av minskande förmögenhet och farhågor om ett försämrat konjunkturläge kan ha bidragit till att hushållen drog öronen åt sig tredje kvartalet och agerade mer återhåll-samt än tidigare.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Hushållens konsumtionsnivå minskade med 0,9 procent tredje kvartalet, säsonggrensat och jämfört med kvartalet innan. Det är den svagaste utvecklingen mellan två kvartal sedan fjärde kvartalet 2008. Att döma av indikatorer som bland annat konjunkturbarometern skedde en tydlig försämring av stämningsläget bland hushållen i mitten av kvartalet. Stämmer det överens med hushållskonsumtionen innebär det att minskningen framförallt slog igenom under de två sista månaderna i kvartalet.

Enstaka kvartal med negativ tillväxt i hushållskonsumtionen från kvartalet innan förekommer ibland, men även vid en jämförelse över fyra kvartal är avmattningen i hushållskonsumtionen tydlig. Konsumtionsutgifterna ökade med endast 0,8 procent tredje kvartalet jämfört med samma kvartal i fjol, vilket är den lägsta ökningstakten sedan återhämtningen efter finanskrisen. Undantaget kvartalen under den intensivaste fasen av finanskrisen är det första kvartalet med en tillväxt på under 1 procent på årsbasis sedan slutet av 2001.

De svenska hushållen har tidigare under året varit en viktig drivkraft i ekonomin men bidraget till BNP-utvecklingen från hushållens konsumtion dämpades till 0,4 procentenhet av tillväxten på 4,6 procent tredje kvartalet.

Hushållen prioriterade nöjen och resor

Trots en dämpning i konsumtionen var efterfrågan på resor och nöjesrelaterade utgiftsposter fortfarande relativt god tredje kvartalet. Utgifterna för rekreation och kultur var 4,1 procent högre än tredje kvartalet i fjol, och var det starkaste bidraget till den totala ökningen för hushållskonsumtionen. Det ska dock beaktas att även om ökningstakten för rekreation och kultur är högre än för många andra varugrupper så är den betydligt lägre än under 2006 och fram till och med andra kvartalet 2008 då ökningstakten i stort sett genomgående låg mellan 5 och 10 procent.

Att suget efter resor och upplevelser fortfarande var relativt starkt bland svenska hushåll var tydligt eftersom charterresorna återigen ökade kraftigt, med 11,0 procent jämfört med tredje kvartalet 2010. Med draghjälpen av det ökade resandet och en något starkare krona¹ steg även svenskars konsumtion utomlands med 6,2 procent.

Utgifter relaterade till resor och nöjen är kostnader som hushållen kan disponera relativt fritt, och som därför ofta bortprioriteras i samband med att hushållens konsumtionsnivå avtar. Att så inte har varit fallet tredje kvartalet kan vara relaterat till den svaga utvecklingen för lyxkonsumtion under krisåren 2009 och 2010. Då prioriterade svenska hushåll istället andra varugrupper, vilket kan ha lett till ett uppdämt behov efter upplevelser och nöjen hos hushållen.

Om man ser till konsumtionen av resor kan ökningen delvis också förklaras av att resan ofta bokas flera månader tidigare, och att själva konsumtionsbeslutet därmed i många fall fattades då läget såg betydligt bättre ut. Hushållen som planerade sina resbeslut innan sommaren har sannolikt valt

¹ Enligt Riksbankens TCW-index stärktes kronan med 3,6 procent från tredje kvartalet 2010.

att inte ändra sina semesterplaner på grund av en dämpning av konjunkturen under hösten.

Även konsumtionen av kultur och nöjen på hemmaplan ökade tredje kvartalet och hushållen tog sig råd att äta ute i större utsträckning än tidigare. Utgifterna för restaurang och hotell ökade med 1,7 procent, jämfört med tredje kvartalet i fjol. Det är dock inte bara de svenska hushållen som står för denna ökning. Ökningen kan också delvis förklaras av ett ökat inflöde av konsumtion från utländska turister i Sverige, som steg med hela 9,3 procent tredje kvartalet. Utländsk konsumtion i Sverige är en avdragspost i beräkningarna av hushållskonsumtionen och dras ifrån den totala hushållskonsumtionen. Eftersom det inte finns uppgifter om vad utländska konsumenter har spenderat reskassan på så finns dessa volymer inkluderade under respektive utgiftspost och bidrar till uppgången. Det är dock sannolikt att utgifter för hotell, restaurang och nöjen är vad som primärt konsumeras av denna grupp, och att det därför framförallt är dessa utgiftsposter som har påverkats.

Hushållens konsumtion tredje kvartalet 2011

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volymförändring, jmf med kv 3 10, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	25,1	0,6	0,1
Transporter	13,2	0,9	0,1
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,5	-0,1	0,1
Rekreation och kultur	11,9	4,1	0,5
Övriga varor och tjänster	10,1	1,4	0,1
Restauranger, hotell	6,2	1,7	0,1
Kläder och skor	5,5	0,9	0,0
Möbler m.m.	5,2	-1,3	-0,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,8	0,0	0,0
Post och telekommunikationer	3,2	0,2	0,0
Hälso- och sjukvård	3,0	3,1	0,1
Utbildning	0,2	2,4	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	5,4	6,2	0,3
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-7,2	-9,3	-0,6
Hushållens totala konsumtion	100,0	0,8	0,8

Källa: Nationalräkenskaperna

Försäljningstillväxten inom motorhandeln klingar av

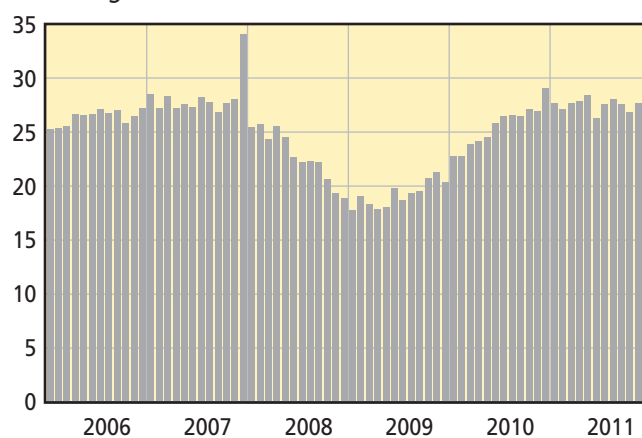
Sedan bottennoteringen 2008 har det skett en kraftfull återhämtning inom motorhandeln som har varit en av de starkaste drivkrafterna bakom ökningen i hushållskonsumtionen. Hushållens utgifter för transporter, där bilhandeln väger tungt, dämpades kraftigt det senaste kvartalet. Utgifterna var endast 0,9 procent högre än motsvarande kvartal i fjol, vilket innebär en klart lägre tillväxttakt än tidigare. Inköpen av fordon mattades av kraftigt med en ökning på 1,6 procent, att jämföras med ökningstakten för årets första två kvartal på 11,6 respektive 17,0 procent. Att hushållen agerade försiktigare än tidigare åskådliggjordes även genom att det framförallt var marknaden för nya bilar som tappade fart med en minskning på 2,2 procent, medan begagnade bilar fortfarande sålde bra och ökade med 16,4 procent. Det kan

tyda på att de hushåll som inte kunde skjuta upp bilköpet, valde att köpa begagnat istället för nytt för att spara pengar.

Efter en kraftig återhämtning är nybilsregistreringarna nu tillbaka på samma nivå som mitten av 2007, innan nedgången. Säsongsensad statistik visar dock att de månatliga nyregistreringarna började mattas av redan i inledningen av 2011. Den dämpade utvecklingen fortsatte även efter tredje kvartalets utgång och nybilsregistreringarna i november var endast 0,3 procent högre än vid utgången av tredje kvartalet. En bakomliggande orsak till avmattningen inom motorhandeln, utöver de oroande signalerna från omvärlden, kan således vara att det tidigare uppdämda behovet nu börjar bli mättat. En avmattning i motorhandeln kan därför tillsvidare ses som ett naturligt steg i en normalisering av personbilsmarknaden.

Nyregistrerade personbilar

Säsongsensade månadsvärden. Tusental

Källa: Trafikanalys

Data t.o.m. november 2011

Övriga konjunktürkänsliga varor dämpades

Allt tydligare tecken syns nu även på en dämpning av hushållens köplust vad gäller flera andra konjunktürkänsliga varugrupper. Detaljhandeln har utvecklats svagt i år och inköpen ökade med endast 0,4 procent tredje kvartalet, från motsvarande kvartal 2010. Klädhandeln utvecklades relativt svagt tredje kvartalet med en dämpad uppgång på knappt en procent, medan handeln med möbler och heminredning var den varugruppen som redovisade den sämsta utvecklingen med en minskning på 1,3 procent. Möbelhandeln är en varugrupp där hushållen kan skjuta på sina inköp en längre period. Det är därför en utgiftspost där ett omslag i hushållens stämningsläge ofta syns tidigt. Möbelhandeln minskade kraftigt både under konjunkturedgången i spåren av it-bubblan och finanskrisen, och nedgången tredje kvartalet tyder på att hushållen agerade med större försiktighet och nu drar ner på dessa inköp på grund av försämrade framtidsutsikter.

Hushållens konsumtion av möbler m.m. Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Säsongrensade månadsuppgifter från omsättningsstatistiken visar också att det har varit en tung höst för den svenska detaljhandeln. Visserligen steg försäljningsvolymerna med 0,4 procent i oktober jämfört med kvartalet innan, men det följde på tre månader i rad med minskad försäljning vilket är ovanligt svagt för den svenska detaljhandeln. Den totala försäljningsvolymen i oktober låg endast 0,3 procent högre än vid årets början och enligt Detaljhandelsindex kommer årets försäljningstillväxt för detaljhandeln bli den svagaste sedan 1996. Detaljhandelsvaror, och då framförallt sällanköpsvaror, utgör inköp som hushållen själva enkelt kan styra över efter behov och budget. Vissa varugrupper har drabbats hårdare än andra i höst och hushållens svala köpintresse har i samband med den ovanligt varma väderleken slagit hårt mot försäljningen av vinterkläder. Beklädnadshandeln var den bransch som utvecklades svagast i oktober då försäljningsvolymen minskade med hela 12,2 procent, jämfört med samma månad föregående år.

Dämpade förväntningar framöver

Den svaga utvecklingen för de konjunktursatta detaljhandelsvarorna sammanfaller även med en dämpning av hushållens förväntningar om den egna ekonomin. Enligt Konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometer minskade mikroindex, som sammanfattar hushållens syn på den egna ekonomin, under tredje kvartalet från 8,8 i juli till 0,2 i september. Hushållens syn på utvecklingen för den svenska ekonomin, makroindex, har minskat ännu kraftigare, men det är dock konsumenternas syn på den egna ekonomin som normalt har störst påverkan på hushållens köpbeteende. Nedgången reflekterar en ökad pessimism bland hushållen både för den nuvarande ekonomiska situationen och för förväntningar på den kommande tolv månadersperioden.

Bedömningen speglar hushållens framtidsutsikter samt hur trygga hushållen känner sig, och förändringar i attityd har tidigare lett till snabba genomslag på deras konsumtionsbenägenhet. Den kraftiga nedgången i konsumtion under finanskrisen föranleddes av en dämpning i hushållens bedömningar om den egna ekonomin som började minska

redan i slutet på 2007, och som återigen återhämtades kraftigt i slutet av 2008. Sedan återhämtningen har hushållens syn på den egna ekonomin utvecklats relativt väl innan den återigen minskade under hösten. Trots en svag återhämtning i november var hushållens syn på den egna ekonomin fortfarande mer negativ än normalt.

Mikroindex – hushållens bedömning av egen ekonomi

Jämfört med 12 månader tidigare, netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet

Data t.o.m. november 2011

Osäkerheten driver på sparandet

Trots en avmattning på arbetsmarknaden har lönerna fortsatt att utvecklas relativt väl. Hushållens disponibla inkomst tredje kvartalet ökade med 4,4 procent nominellt, och i reala termer var ökningen 2,5 procent. Det innebär en dämpning av inkomstutvecklingen jämfört med tidigare i år, men den reala disponibla löneökningen överstiger ökningen i konsumtion som signalerar att hushållen nu växlat om till att spara mer. Att balansera sin hushållsbudget och öka sparandet är en typisk reaktion på ökad osäkerhet och farhågor om sämre tider. Sparkvoten tredje kvartalet, justerat för avsättningar för pension, förblev hög på 4,8 procent och kan jämföras med 3,1 procent tredje kvartalet i fjol.

Hushållens konsumtionsnivå utvecklades även svagt under finanskrisen men återhämtades sedan kraftfullt. Då stimulerades dock hushållskonsumtionen med kraftiga räntesänkningar och skattelättnader vilket höjde hushållens disponibla inkomster kraftigt. I nuläget är räntan redan på en relativt låg nivå och det har signalerats att ytterligare expansiva finanspolitiska åtgärder för att lätta skattetrycket, till exempel genom ett femte jobbskatteavdrag, kommer att låta vänta på sig. Då det ökade sparandet speglar en försiktighet hos hushållen kan hushållskonsumtionen komma att fortsätta utvecklas svagt så länge den europeiska skuldskrisens följder för den svenska ekonomin förblir oklara. Därtill kommer osäkerheten vad gäller utvecklingen på börsen och bostadsmarknaden som spelar stor roll för spar- och konsumtionsbenägenheten hos hushållen.

Kontaktperson: Magnus Saltveit, 08-506 949 84

Bruttoinvesteringar

Bostäder håller uppe investeringarna

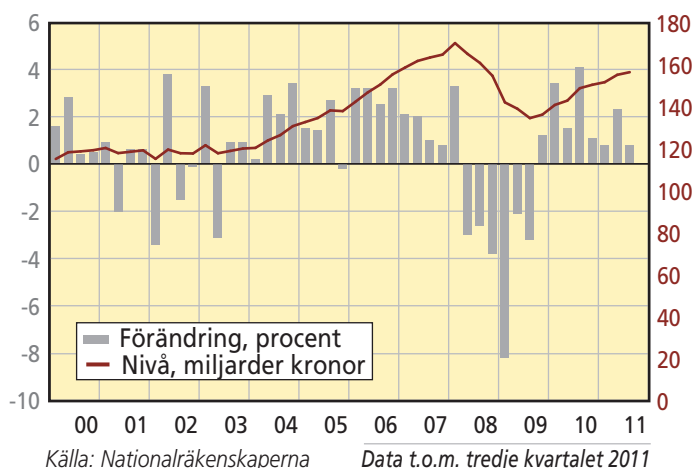
De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att öka tredje kvartalet. Säsongrensat och jämfört med föregående kvartal ökade investeringarna med 0,8 procent vilket, tillsammans med nedrevideringar av första och andra kvartalet, ger en svagare bild av investeringarna än tidigare. Vid en jämförelse över fyra kvartal drevs utvecklingen tredje kvartalet till stor del av bostadsinvesteringarna. Ökningstakten för maskininvesteringar har däremot dämpats successivt. Trots den senare tidens återhämtning ligger investeringskvoten kvar på en betydligt lägre nivå än innan krisen.

De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att växa det tredje kvartalet, men det finns tendenser till avmattnings. Säsongrensat och jämfört med kvartalet innan uppgick ökningen tredje kvartalet till 0,8 procent. Det innebär åtta raka kvartal med investeringsökningar. Ökningstakten är dock klart svagare än andra kvartalets ökning, men densamma som för första kvartalet. I samband med att tredje kvartalets uppgifter publicerades har de säsongrensade uppgifterna för både första och andra kvartalet reviderats ner betydligt och ger inte längre ett lika starkt intryck.

Volymmässigt återstår det en bra bit till investeringstoppen som nåddes runt årsskiftet 2007/2008. Investeringsvolymerna tredje kvartalet 2011 ligger på 157 miljarder kronor säsongrensat och i fasta priser, vilket kan jämföras med knappt 171 miljarder kronor första kvartalet 2008. Det innebär att den nuvarande volymen är cirka 8 procent lägre. Trots att investeringarna har återhämtat sig starkt, framförallt under 2010, har det alltså inte kompenserat fullt ut för det stora fallet under 2008 och 2009.

Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring från föregående kvartal samt nivå i miljarder kronor. Säsongrensade värden

Maskininvesteringarna dämpas

I jämförelse med motsvarande kvartal föregående år uppvisade däremot investeringarna fortfarande styrka i och med

den eftersläpning som är inbyggd i en fyra kvartalsjämförelse. Totalt ökade då de fasta bruttoinvesteringarna med 5,4 procent. Därmed har investeringarna ökat sex kvartal i rad efter att ha minskat sex kvartal i rad. Maskininvesteringarna, inklusive maskinleasing, utvecklades relativt starkt men ökningstakten har dämpats klart jämfört med första och andra kvartalet. Den riktiga investeringsmotorn under de senaste kvartalen har varit bostadsinvesteringarna och då framförallt nybyggnationen av flerbostadshus som har ökat i en mycket snabb takt de senaste fem kvartalen. Nybyggnationen i flerbostadshus stod för 1,7 procentenheter av den totala ökningen på 5,4 procent. Det var även denna typ av bostadsinvesteringar som drabbades hårdast under finanskrisen 2008–2009, men volymmässigt är dessa investeringar nästan tillbaka på de volymer som rådde tredje kvartalet 2007, det vill säga innan nedgången inleddes. För om- och nybyggnationer av småhus är ökningstakten fortfarande hygglig jämfört med många andra kapitaltyper, men jämfört med 2010 har investeringstakten dämpats ordentligt. I övrigt har även investeringarna i programvaror fortsatt öka starkt och stabilt – för femte kvartalet i rad låg ökningstakten i närheten av 10 procent och bidrog därmed i större utsträckning än bland annat maskininvesteringarna till den totala investeringsutvecklingen.

Investeringsstillväxten har under de senaste kvartalen allt mindre förlitat sig till maskininvesteringar och allt mer till bostadsinvesteringar och investeringar i övriga byggnader och anläggningar. Importinnehållet i bygginvesteringar är betydligt lägre än i maskininvesteringar. Denna utveckling kan därmed delvis förklara den svaga importutvecklingen.

Näringslivets investeringar fortsatte öka

I ett branschperspektiv är det inte oväntat fastighetsbranschen, den bransch som står för investeringarna i både flerbostadshus och småhus, som håller uppe investeringarna. Ökningstakten har dock dämpats något de senaste kvartalen, men för tredje kvartalet uppgick den ändå till 9,3 procent. Företagstjänsterna verkar ha fått nytt liv vad gäller investeringar och efter att ha minskat klart första kvartalet och ökat relativt svagt det andra tog det ordentlig fart det tredje kvartalet då ökningen uppgick till drygt 23 procent. Därmed stod branschen för 1,1 procentenheter av den totala investeringsökningen. Branschen har under de sju senaste kvartalen ökat produktionen och de sex senaste kvartalen har produktionsökningen genomgående legat på eller över 8 procent vilket kan vara en förklaring till den höga investeringstakten.

I övrigt ger branscherna en blandad bild av investeringskonjunkturen tredje kvartalet. Medan investeringstakten accelererade inom stål- och metallindustrin, finans- och försäkringsverksamhet samt telekommunikation vände

motorfordonsindustrins investeringar abrupt nedåt efter några kvartal med svaga ökningar. Även inom branscherna för el, gas, vatten med mera och byggverksamhet utvecklades investeringarna nu svagare. Avmattningen i byggindustrins investeringar stod klar redan andra kvartalet i år. Efter att ha ökat med tvåsiffriga procenttal fem kvartal i rad sjönk ökningstakten snabbt och tredje kvartalet har takten fortsatt att avta. Inom flertalet av de mindre branscherna syns tecken på en investeringsavmattning.

Vid sidan om näringslivets investeringar fortsatte den kommunala verksamheten att öka sina investeringar, men även här märks en betydande avmattning jämfört med ökningstakten för årets två första kvartal. Trots det bidrog de kommunala investeringarna med 0,6 procentenheter till den totala investeringsutvecklingen. De statliga investeringarna ökade något efter att ha stått i stort sett stilla under första och andra kvartalet, men effekten på de totala investeringarna var liten. Sett i ett något längre perspektiv har de totala offentliga investeringarna motverkat det tidigare fallet i näringslivets investeringar. Då de offentliga investeringarna tycks ha varit relativt opåverkade av finanskrisen och har fortsatt att utvecklas starkt är investeringsvolymen historiskt hög och de offentliga investeringarna ligger nu mer än 30 procent högre än för motsvarande kvartal 2007.

Investeringskvoten oförändrad efter krisen

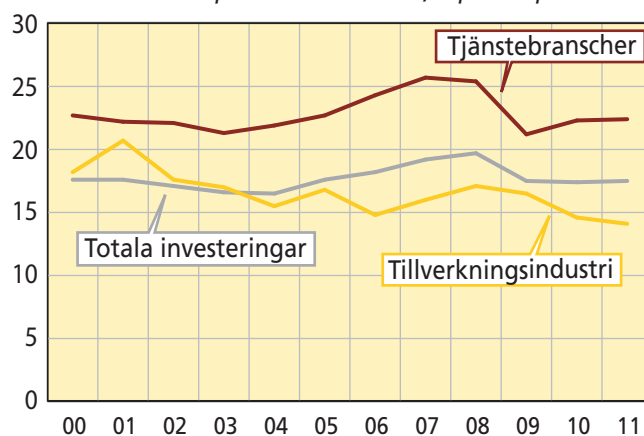
Investeringarna har återhämtat sig volymmässigt relativt väl, om än inte fullständigt, efter fallet 2008–2009. Detsamma kan dock inte sägas om investeringskvoten, det vill säga investeringarna i förhållande till förädlingsvärdet. Förklaringen är inte att återhämtningen i investeringarna har varit svagare än för BNP utan att fallet var så mycket kraftigare för investeringarna än för BNP. I och med att BNP inte föll lika kraftigt under 2008–2009 som investeringarna gjorde återställdes BNP:s tidigare toppnivå redan i slutet av 2010 och sedan dess har nivån fortsatt att öka i snabb takt. Detta fick till följd att investeringskvoten föll kraftigt 2009, från en historiskt sett relativt hög nivå. Mätt som summan av de tre första kvartalen respektive år¹ (för att få jämförbara perioder med utfallet hittills under 2011) föll investeringskvoten med drygt 2 procentenheter – från 19,7 till 17,5 procent. Ett liknande fall i investeringskvoten har bara uppmäts i samband med 90-talskrisen då kvoten föll med över 2,5 procentenheter. Sedan fallet 2009 har kvoten legat stilla på den lägre nivån då återhämtningstakten har varit i stort sett likvärdig för investeringar och BNP. Investeringskvoten ligger dock på samma nivå som under millenniumskiftet.

Vid uppdelning på tillverkningsindustri och tjänsteproducenter visar det sig att investeringskvoten för de tjänsteproducerande branscherna föll betydligt kraftigare (drygt 4 procentenheter) än för tillverkningsindustrin (knappt 1 procentenhet). Detta kan tyckas gå emot bilden av att det var tillverkningsindustrin som drabbades hårdast under finanskrisen 2008–2009. Förklaringen ligger i att mätt som förädlingsvärde drabbades tillverkningsindustrin avsevärt hårdare än tjänsteproducenterna men vad gäller investering-

arna var skillnaderna betydligt mindre. Det är således främst de tjänsteproducerande branscherna som låg bakom den snabba nedgången i investeringskvoten. Dessutom började kvoten minska svagt redan under de tre första kvartalen 2008, medan det för tillverkningsindustrin dröjde till 2009. Däremot har tjänstebranschernas därefter motverkat en ytterligare nedgång i den totala investeringskvoten då tjänstebranschernas kvot har stigit medan kvoten för tillverkningsindustrin har fortsatt att falla både 2010 och 2011.

Fasta bruttoinvesteringar som andel av förädlingsvärde

Kvartal 1–3 respektive år. Procent, löpande priser

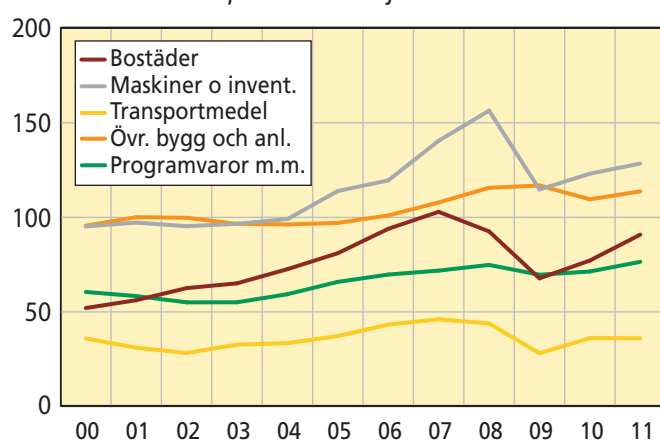
Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Orsaken till det kraftiga fallet 2009 och den efterföljande återhämtningen i tjänstebranschernas investeringskvot återfinns framförallt i bostadsinvesteringarna som började falla redan 2008 och där fallet accelererade under 2009. Även maskininvesteringarna föll då kraftigt. Återhämtningen har dock varit mera påtaglig för bostadsinvesteringarna än för maskininvesteringarna som har långt kvar till föregående toppnivå. För bostadsinvesteringarna har återhämtningen inte bara varit bland de kraftigaste, den höga ökningstakten har dessutom hållits uppe väl även under 2011.

Fasta bruttoinvesteringar efter investeringstyp

Kvartal 1–3 respektive år. Miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

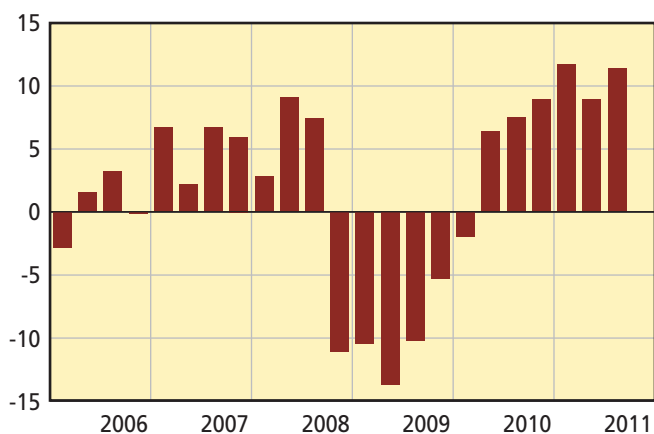
¹ Denna jämförelse ger en likartad bild som en årsjämförelse, men den senare ger systematiskt en högre investeringskvot.

Lagerinvesteringar

De säsongrensade lagerinvesteringarna steg under tredje kvartalet vilket innebär att lageruppbyggnaden höll i sig för sjätte kvartalet i rad. Uppgången har därmed pågått lika länge som den lageravveckling som inleddes under fjärde kvartalet 2008. Även volymmässigt är nu nedgången och den efterföljande återhämtningen i stort sett likvärdiga, det vill säga att i grova drag tycks lagerstockarna ha återuppbyggts efter fallet.

Lagerinvesteringar

Miljarder kronor i 2010 års prinsnivå, säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

I faktiska tal har lagerinvesteringarnas tidigare kraftfulla påverkan på tillväxten stannat av nästan helt andra och tredje kvartalet. Lagerbidraget till tillväxten var endast 0,1 respektive 0,2 procentenheter av den faktiska BNP-ökningen på 4,2 respektive 4,6 procent. Under slutet av 2008 började lagerinvesteringarna få en kraftfullt negativ effekt på tillväxten vilket höll i sig till fjärde kvartalet 2009. Då upphörde den negativa effekten helt för att kvartalet därefter istället få en kraftfullt positiv effekt på tillväxten, vilket alltså höll i sig till och med första kvartalet 2011.

För tredje kvartalet var det handelslagren som stack ut med en för kvartalet ovanligt stor lageruppbyggnad. Framförallt skedde uppbyggnad av partihandels och detaljhandels sällanköpsvaror. För detaljhandels del var det beklädnadsvaror som stod för största delen av lageruppbyggnaden, vilket sannolikt hänger samman med det milda höstvädret som har lett till en svag försäljning av vinterkläder. Denna för kvartalet ovanligt omfattande uppbyggnad av handelslagren resulterade i ett tydligt lagerbidrag. Detta vägdes delvis upp av att flera av de övriga lagertyperna påverkade BNP-tillväxten i svagt negativ riktning.

Kontaktperson: Tomas Thorén, 08-506 941 46

Näringsliv

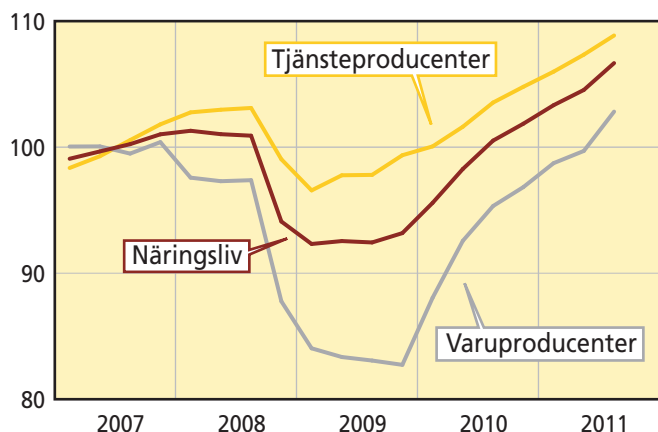
Näringslivet tog ny fart

Utfallet i nationalräkenskaperna det tredje kvartalet 2011 gav den högsta kvartalsökningen för näringslivets produktion sedan tredje kvartalet ifjol. Produktionstillväxten i näringslivet var 2,0 procent säsongrensat jämfört med föregående kvartal. Andra kvartalet var ökningstakten 1,2 procent. Sysselsättningen minskade svagt vilket fick produktiviteten att öka, speciellt inom industrin.

Tillväxten har åter tagit fart inom den varuproducerande delen av ekonomin medan tjänstesektorn fortsätter växa i samma takt som tidigare. Tredje kvartalet ökade produktionen för varuproducenterna med 3,1 procent vilket var den högsta kvartalsökningen i säsongrensade termer sedan andra kvartalet ifjol. Omräknat till årstakt motsvarar det en ökning med mycket starka 13 procent. Produktionen inom tjänstebansherna rullade också på och ökade med 1,4 procent. Utvecklingen har varit väldigt jämn under en längre period där kvartalsökningarna legat mellan 1,1 och 1,9 procent under de sex senaste kvartalerna.

Produktion

Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Industriproduktionen lyftes av exporten

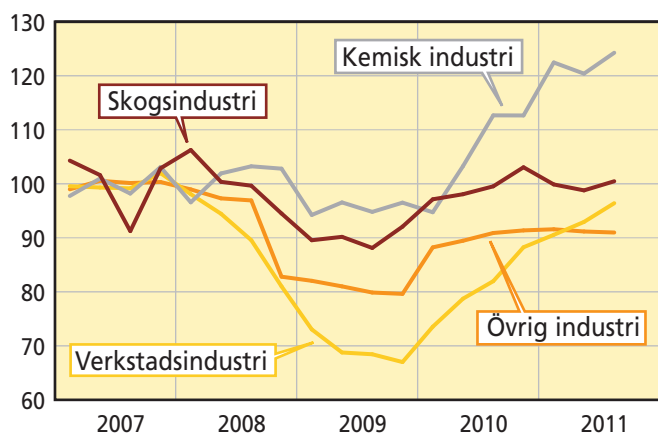
Industrin upplevde en mycket god produktionsutveckling

där tillverkningsindustrin var dragloket med en tillväxt på 3,8 procent jämfört med föregående kvartal. Det andra kvartalet var å andra sidan relativt svagt med en tillväxt på endast 0,5 procent. Även gruvor och mineralutvinning ökade produktionen tredje kvartalet. En stor del av ökningen är en effekt av en hög exportefterfrågan inom industrin.

Verkstadsindustrin gick fortsatt starkt och har nu i stort sett hämtat in produktionsbortfallet 2008–2009. Tredje kvartalet växte produktionen med 3,7 procent. Det är sjunde kvartalet i rad med positiv tillväxt. Kemisk industri, där läkemedelsindustrin utgör en betydande del, har också gått starkt och fortsatte öka. Där uteblev raset som drabbade många andra branscher som en effekt av finanskrisen så uppgången har utgått från en högre nivå än exempelvis verkstadsindustrin. Tredje kvartalet växte produktionen ändå med 3,2 procent. Skogsindustrin har haft en svagare utveckling med minskad produktion både första och andra kvartalet i år. Tredje kvartalet visade dock på en uppgång med 1,7 procent. Bland övriga branscher så har produktionen minskat något tredje kvartalet utan att det sammantaget rör sig om någon större nedgång. En bransch där utvecklingen är svag är bland annat textilindustrin.

Produktion

Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser.
Index 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Industrins orderingsgång minskar

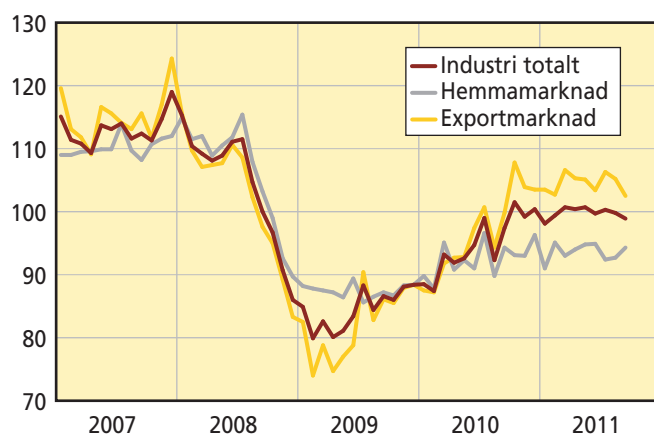
Industriproduktionen utvecklas fortsatt starkt. Det har däremot skett en avmattning i orderingsgången till industrin. Sedan halvårsskiftet 2010 har nivåerna legat i stort sett oförändrade men de senaste månaderna har orderingsgången även minskat. För tredje kvartalet sjönk orderingsgången till industrin med 0,6 procent säsongrensat och jämfört med andra kvartalet. Order från hemmamarknaden minskade med 1,6 procent trots en rekyl uppåt i september. Exportorderingsgången ökade däremot med 0,1 procent men där var utvecklingen det omvända med en nedgång i september. Den svaga exportefterfrågan kan vara ett tecken på att den tidigare starka exporten är på väg att mattas av.

Leveransläget är också dämpat. Tredje kvartalet minskade leveranserna från industrin med 1,6 procent jämfört med andra kvartalet. Störst var minskningen av leveranser till

exportmarknaden som tappade 1,8 procent. En starkt bidragande orsak var den svaga leveransutvecklingen för investeringsvaror.

Industrins orderingsgång

Säsongrensade månadsvärden. Fasta priser
Index 2005=100

Källa: Leverans- och orderstatistiken Data t.o.m. september 2011

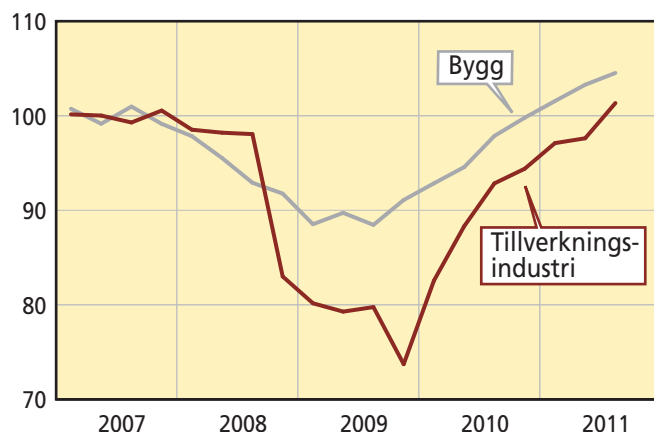
Bygandet fortsatt starkt

Produktionen inom byggbranschen fortsatte också att öka. Tredje kvartalet var ökningen 1,2 procent säsongrensat och jämfört med andra kvartalet. Det var åttonde kvartalet i rad med ökad produktion men ökningen är lägre än under de föregående sju kvartalerna då ökningstakten legat på 1,7–3,5 procent per kvartal.

Konjunkturbarometern för november visar att det goda läget inom byggandet har fortsatt även efter det tredje kvartalets utgång, till skillnad från exempelvis tillverkningsindustrin. Konfidensindikatorn ligger fortfarande en bit över det historiska genomsnittet och steg något från oktober till november. Det är främst inom anläggningsverksamheten som nulägesbedömningen är positiv. Bedömningarna om framtiden är dock relativt försiktiga. Förväntningarna har skruvats ner successivt under året och nu tror byggföretagen att både orderingsgång och produktion kommer att vara i stort sett oförändrade de närmaste tre månaderna.

Produktion

Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser.
Index 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Tjänstesektorn fortsätter i samma takt

Tjänsteproduktionen är fortsatt god med en ökning tredje kvartalet på 1,4 procent jämfört med andra kvartalet. Företagstjänsterna tillhör de branscher som utvecklades starkast och ökade med 2,7 procent tredje kvartalet. Det var ungefär samma takt som förra kvartalet. Tredje kvartalets ökning motsvarar en ökningstakt på 11,2 procent omräknat till årstakt. Till branschen företagstjänster räknas bland annat konsultverksamhet.

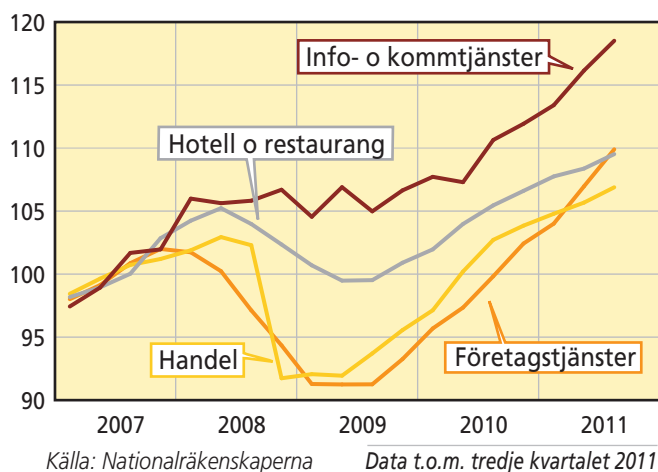
Handeln ökade sin produktion med 1,1 procent vilket var bättre än både första och andra kvartalet. Siffrorna drogs upp av parthandeln som har haft en positiv utveckling medan det har gått trögare för detaljhandeln. Oroligheter i världsekonomin har fått hushållen att hålla hårdare i plånboken vilket har dämpat hushållskonsumtionen.

Transportbranschen ökade långsammare än föregående kvartal. Tredje kvartalet dämpades ökningstakten från 1,6 procent till 0,8 procent. Däremot går det fortsatt bra för informations- och kommunikationstjänster som ökade med 2,0 procent jämfört med kvartalet innan.

Hotell- och restaurangbranschen återhämtade sig efter ett lite svagare andra kvartal med en ökning på 1,1 procent.

Produktion

Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser.
Index 2007=100

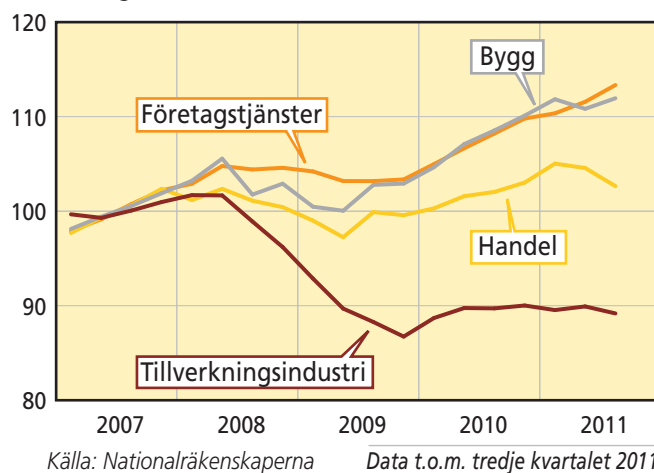
Liten minskning i sysselsättningen

Sysselsättningen i näringslivet, mätt som arbetade timmar, minskade något tredje kvartalet. Säsongrensat och jämfört med kvartalet innan gick antalet arbetade timmar ner med 0,1 procent. Jämförelsevis var ökningen andra kvartalet 0,2 procent.

Både inom den varuproducerande sektorn som inom den tjänsteproducerande har arbetade timmar minskat tredje kvartalet, med 0,3 respektive 0,1 procent. För tjänsteproducenterna var det första kvartalet med negativ utveckling sedan andra kvartalet 2009. Där kan man se att det är främst inom handeln som de arbetade timmarna har gått ner. Timmarna minskade med 1,8 procent. Företagstjänsterna har dock fortsatt expandera och ökningen uppgick till 1,6 procent.

Arbetade timmar

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2007=100

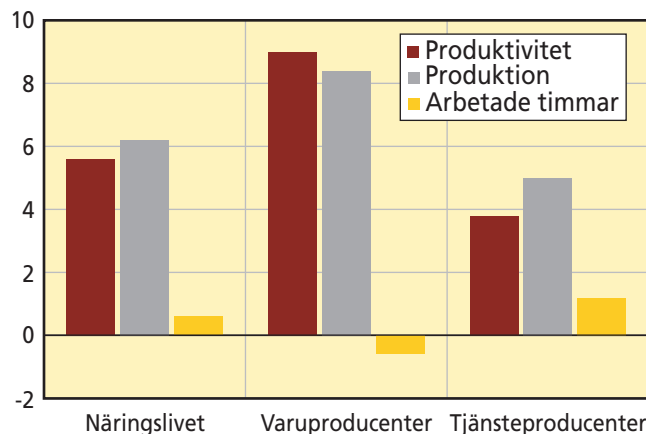
Hög produktivitet i näringslivet

För varuproducenterna har antalet arbetade timmar minskat jämfört med tredje kvartalet 2010 men produktionen har ändå samtidigt ökat med 8,4 procent. Det förklaras av en produktivitetssökning med 9 procent på ett år. Företagen inom framförallt industrin har haft ledig kapacitet efter den kraftiga nedgången 2008–2009 och kunnat höja sin produktion utan att antalet arbetade timmar har ökat. Tredje kvartalet var produktivitetssökningen i tillverkningsindustrin hela 4,6 procent medan timmarna minskade med 0,8 procent.

Tjänsteproducenterna har inte kommit upp i samma ökningstakt men produktiviteten steg ändå med 3,8 procent jämfört med tredje kvartalet 2010.

Näringslivets arbetsproduktivitet

Förändring från tredje kvartalet 2010 till tredje kvartalet 2011. Procent

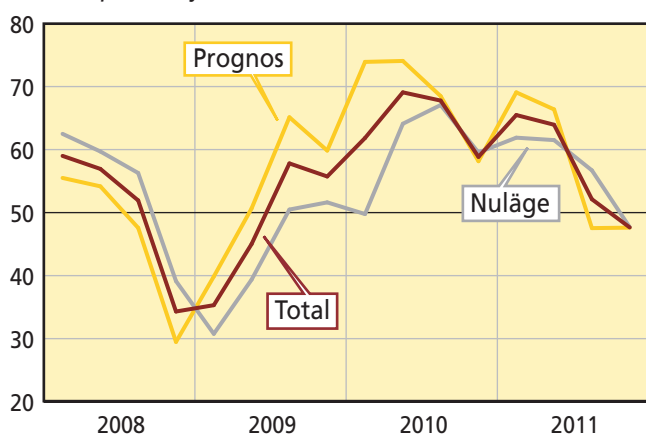
Inköpschefer och exportchefer gör en försiktig bedömning

Inköpscheferna inom industrin ser relativt dystert på läget och ger en annan bild än vad BNP-utvecklingen för tredje kvartalet gör. Inköpschefsindex, som tas fram av Swedbank och branschorganisationen Silf, backade i november till 47,6 som var den lägsta nivån sedan maj 2009. Det var även fjärde månaden i rad där indexet ligger under

50-strecket, som utgör gränsen för tillväxt. Även inköpschefsindex för tjänstesektorn backade i november till ett värde på 48,9, där framförallt delindexet för sysselsättning drog ner. Dessutom gör exportcheferna, enligt SCB:s och Exportrådets Exportchefsindex (EMI), bedömningen att exportorderläget har försvagats. Fjärde kvartalets mätning som genomfördes i november visade att exportchefsindex sjunkit ytterligare och även det ligger under den magiska 50-gränsen. Orderstocksbedömningen har försämrats betänkligt och är det som främst drar ner indexet. Företagen är däremot mer positiva till den egna exportförsäljningen. Prognosen om den framtida exporten var på samma nivå som i förra kvartalets mätning vilket indikerar att exportcheferna väntar sig att nedgången blir relativt lindrig. Skuldskrisen i Europa spelar en avgörande roll och exporten till Västeuropa bedöms bli svag. Däremot ser man fortfarande starka ökningar i Asien och även goda utsikter för exporten till Nord- och Sydamerika.

Exportchefsindex

Diffusionsindex. Värden över 50 betyder att fler företag tror på en förstärkning än en försvagning av exportkonjunkturen

Källa: SCB/Exportrådet

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2011

Försvagningar syns i horisonten

Konjunkturinstitutets konfidensindikator för hela näringslivet har sjunkit rejält under året. Från ett värde på runt +30 vid årsskiftet till värdet +5 i november. Indikatorn har sjunkit för varje månad sedan februari men var oförändrad mellan oktober och november. Det råder dock stora skillnader i företagens konjunkturbedömningar mellan olika branscher. Läget ligger fortfarande över det normala för byggindustrin medan konjunkturläget i detaljhandeln och tillverknings-

industrin får ses som svagt. Bäst är läget för privata tjänstenäringsar som även hade en stigande kurva i november.

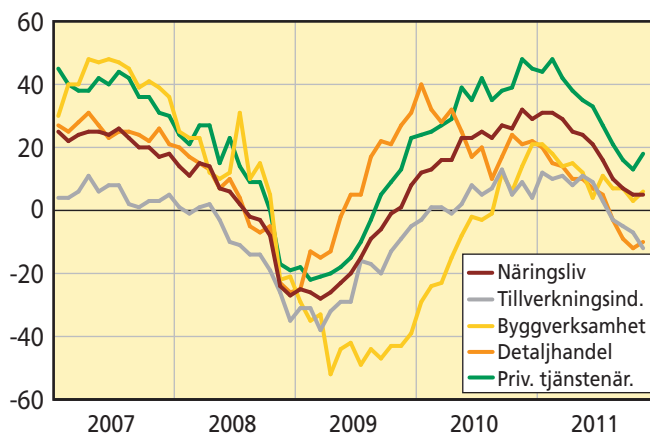
Konjunkturbedömningen inom tillverkningsindustrin har försvagats under andra halvan av 2011 trots att produktionstakten är någorlunda god. Det är en minskad efterfrågan som börjar märkas av både på export- och hemmamarknaden. Det innebär så småningom minskade orderstockar. Produktionsökningarna för september–november var också lägre än tidigare. I konjunkturbarometern för november spås ungefär oförändrad produktion på tre månaders sikt medan företagen förväntar sig att dra ner något på personalstyrkan.

Tjänstenäringsarna har haft det bästa stämningsläget under en längre tid men tendensen har varit nedåtgående under året. Uppdragsvolymerna har krympt i en stadig takt men trots det så har utfallet än så länge varit på den positiva sidan. Prognoserna pekar också på att produktionen kommer att fortsätta öka framöver.

Ser man på utvecklingen inom detaljhandeln så har den varit svag under de senaste månaderna med minskade försäljningsvolymerna. Hushållen har varit försiktiga att konsumera när det varit en tid med ökad osäkerhet. En annan bidragande orsak kan vara den varma hösten som har haft negativ effekt för klädförsäljningen när efterfrågan på vinterkollektionerna varit låg. Handlarna är dock ett optimistiskt släkte och tror på en vändning kommande månader.

Konfidensindikator

Säsongrensade månadsvärden. Nettototal

Källa: Konjunkturinstitutet

Data t.o.m. november 2011

Kontaktperson: Johannes Holmberg, 08-506 945 11

Arbetsmarknad

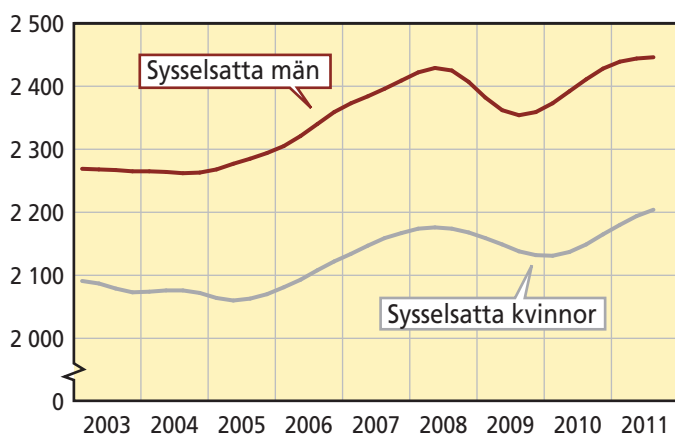
Vändning nedåt i sikte på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden tredje kvartalet visade en svagt ökad sysselsättning och en minskning av arbetslösheten. Medan sysselsättningen för kvinnorna steg stod den i stort sett stilla för männen. Både antalet lediga jobb och antalet arbetade timmar vände nedåt under tredje kvartalet. Arbetslöshetsrisken har börjat öka bland ungdomar, som normalt brukar drabbas först av konjunkturedgångar. Det tyder på att en vändning nedåt är i sikte på arbetsmarknaden.

Ökningen av sysselsättningen gällde främst de tjänsteproducerande branscherna och särskilt företagstjänsterna. Även transportmedelsindustrin fortsatte uppåt efter den djupa svackan i samband med finanskrisen. Sysselsättningen inom handeln vände däremot nedåt efter en tids uppgång.

Sysselsatta 15–74 år efter kön

Kvartalsmedelvärden av månadsdata, trend. Tusental

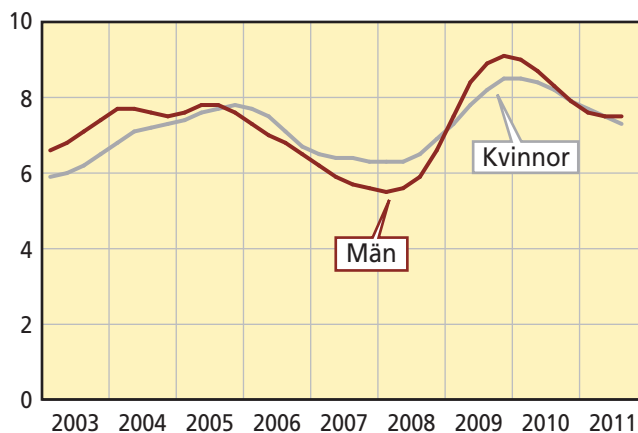
Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Andelen arbetslösa var oförändrad för män och minskade något bland kvinnor. Det innebär att andelen arbetslösa var lägre för kvinnor än för män, vilket vanligen har varit fallet de senaste årtiondena. Situationen under 2006–2008 med högre andel arbetslösa kvinnor än män var ovanlig.

Andel arbetslösa 15–74 år efter kön

Kvartalsmedelvärden av månadsdata, trend.

Procent av arbetskraften

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Antalet arbetade timmar minskade, enligt Nationalräkenskaperna, inom tillverkningsindustrin och särskilt inom handeln. Mot strömmen gick byggbranschen och företagstjänsterna som visade en stabil uppgång.

Arbetade timmar

Säsongrensade kvartalsvärden. Miljoner timmar per vecka (15–74 år)

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Antalet arbetade timmar låg tredje kvartalet i nivå med den långsiktiga trenden. Värt att notera är att uppgången de senaste åren nått och jämt har nått över den långsiktiga trenden. Ett vanligare konjunkturmönster är att arbetade timmar ligger några procent över den långsiktiga trenden innan de vänder nedåt. Skuldskrisen och den finansiella krisen i Europa är en tänkbar orsak till att de arbetade timmarna redan har vänt nedåt.

Arbetsmarknadsgap

Antal arbetade timmar i förhållande till den långsiktiga trenden. Procent

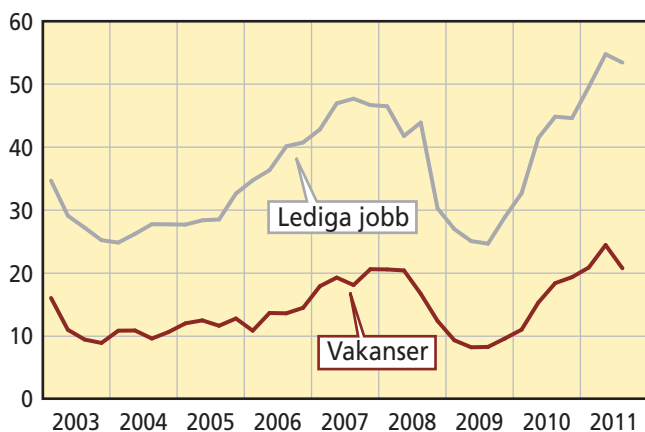

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

För första gången på drygt två år vände antalet lediga jobb och antalet vakanser på arbetsmarknaden nedåt.

Lediga jobb och vakanser, privat sektor

Säsongrensade kvartalsvärden. Tusental

Källa: Konjunkturstatistik Data t.o.m. tredje kvartalet 2011 över vakanser (KV) och egna beräkningar

Genom att kombinera information om andelen lediga jobb med andelen arbetslösa kan matchningseffektiviteten åskådliggöras med en så kallad Beveridgekurva. En rörelse utmed kurvan visar en konjunkturmässig förändring i efterfrågan på arbetskraft. Under en konjunkturuppgång minskar den relativa arbetslösheten och andelen lediga jobb ökar. Ett skifte av kurvan kan indikera att matchningseffektiviteten förändrats.

Utvecklingen de senaste kvartalen tyder på ett skift utåt i kurvan. Andelen lediga jobb har varit den högsta som uppmätts under den period det finns tillgängliga data. Samtidigt har arbetslösheten endast avtagit måttligt.

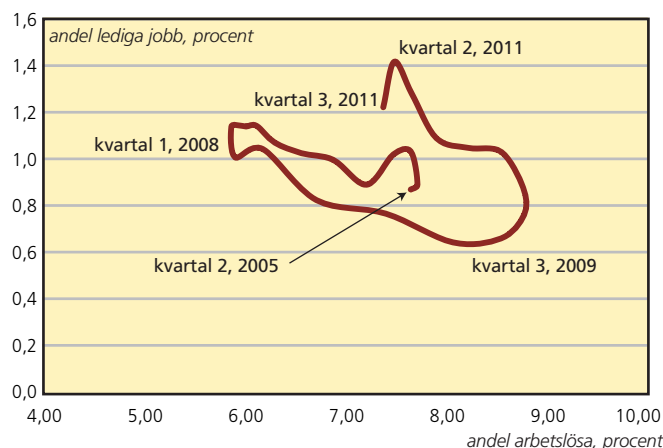
En sämre jobbmatchning kan ha flera tänkbara förklaringar. Fler i arbetskraften med begränsad erfarenhet från den svenska arbetsmarknaden är en förklaring. Fler utförsäkrade/sjukskrivna som överförs till Arbetsförmedlingen en annan.

"Fel" yrke är en annan tänkbar förklaring till sämre matchning, om exempelvis en metallarbetare blev arbetslös efter finanskrisen 2008 och ingenjörer nu efterfrågas. Ökade re-

gionala obalanser kan också vara en förklaring. Stockholms andel av vakanserna har ökat från ca 35 procent till drygt 40 procent de senaste fem åren. Stockholms andel av de lediga jobben har också ökat, men inte i samma omfattning. Särskilt uttalad är "mismatchen" efter finanskrisen hösten 2008.

Andelen lediga jobb i förhållande till andelen arbetslösa 15–74 år (Beveridgekurva)

Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Procent av arbetskraften

Källa: AKU, KV och egna bearbetningar

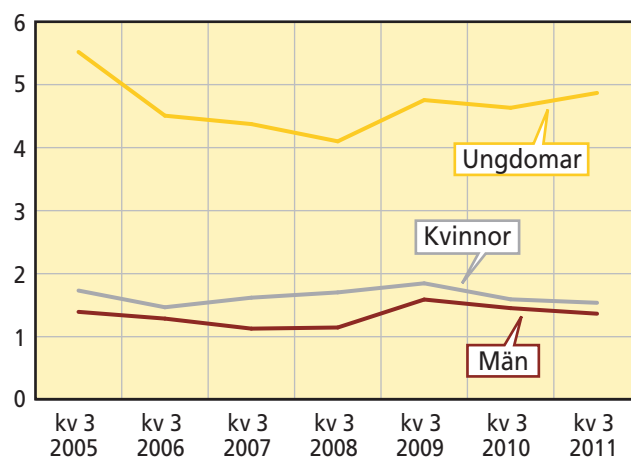
Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

I flödesstatistiken från AKU framgår att arbetslöshetsrisken har börjat öka för ungdomar. Det brukar vara ett tidigt tecken på en sämre konjunktur. Ungdomar drabbas ofta först av en konjunkturedgång då de i större omfattning har tidsbegränsad anställning.

Flödesstatistiken från AKU visar också att flödet från arbetslös till ej i arbetskraften ökar för samtliga grupper. Att sluta söka arbete och dra sig ur arbetskraften (ofta till studier) är ett tecken på att det blir svårare att hitta ett arbete. Med andra ord kan till synes positiva tendenser, lägre arbetslöshet, egentligen vara tecken på en försämring.

Arbetslöshetsrisker

Övergångsandelar från sysselsatt till arbetslös från kvartal 2 till kvartal 3 respektive år. Män, kvinnor respektive ungdomar 15–24 år. Procent

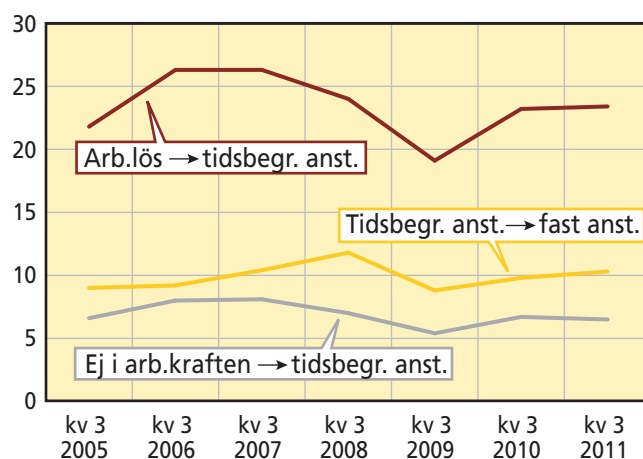
Källa: AKU

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Även om arbetslöshetsrisken har ökat (för ungdomar) finns det fortfarande jobbchanser. Chansen för en tidsbegränsad anställd att bli fast anställd ökade ännu under tredje kvartalet. En arbetslös hade fortfarande cirka 23 procents chans att få en tidsbegränsad anställning. För ungdomar var chansen ännu högre. Man kan därmed säga att ungdomar har både störst chanser och störst risker på arbetsmarknaden.

Jobbchanser

Övergångsandelar mellan olika tillstånd på arbetsmarknaden från kvartal 2 till kvartal 3 (15–74 år). Procent

Källa: AKU

Data t.o.m. tredje kvartalet 2011

Kontaktperson: Torkel Brinkenfeldt, 08-506 940 96

Utveckling av några indikatorer på arbetsmarknaden

År Kvartal	Antal sysselsatta 15–74 år 1 000-tal	Andel sysselsatta av befolkn. 15–74 år Procent	Antal arbetslösa 15–74 år 1 000-tal	Andel arbetslösa av arb.kraften 15–74 år Procent	Antal personer utanför arb.kraften 15–74 år 1 000-tal	Arbetade timmar 15–74 år 1 000-tal	Antal lediga jobb 1 000-tal	Antal varsel 1 000-tal
2006 1	4 310	64,3	367	7,9	2 024	139 250	49	10
2	4 426	65,8	387	8,0	1 912	134 680	48	8
3	4 530	67,2	307	6,3	1 905	120 890	44	8
4	4 452	65,9	284	6,0	2 023	142 920	45	11
2007 1	4 432	65,4	323	6,8	2 020	143 430	53	9
2	4 543	66,9	335	6,8	1 917	139 750	61	6
3	4 639	68,1	269	5,5	1 905	124 500	52	7
4	4 549	66,6	264	5,5	2 018	146 720	52	8
2008 1	4 520	66,0	302	6,3	2 030	140 660	57	9
2	4 624	67,3	339	6,8	1 907	149 470	55	15
3	4 674	67,9	280	5,7	1 932	124 160	48	14
4	4 554	65,9	298	6,1	2 058	147 060	36	57
2009 1	4 466	64,5	380	7,8	2 080	139 210	38	50
2	4 525	65,2	454	9,1	1 966	138 350	36	32
3	4 548	65,3	399	8,1	2 018	123 410	28	17
4	4 459	63,8	402	8,3	2 127	138 580	33	17
2010 1	4 434	63,3	446	9,1	2 122	142 800	44	14
2	4 555	64,9	467	9,3	1 992	146 500	57	10
3	4 633	65,9	390	7,8	2 004	126 300	49	9
4	4 563	64,8	361	7,3	2 123	147 900	50	11
2011 1	4 557	64,6	401	8,1	2 099	149 400	66	8
2	4 661	66,0	419	8,3	1 986	146 900	64	11
3	4 723	66,7	345	6,8	2 012	128 100	58	10
Källor:	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	KV	Af

Det första steget i att belysa det civila samhället

SCB har i en ny statistikredovisning gjort en första ansats att beskriva det civila samhället. I detta första steg har totalt drygt 50 000 ekonomiskt aktiva organisationer och 110 000 heltidsanställda identifierats. I dagsläget är det endast undersökningen organisationernas ekonomi som har anpassats till FN:s räkenskapssystem. Men avsikten är att anpassa hela statistikområdet enligt gällande definition. Syftet med utredningen som gjorts på uppdrag av regeringen är att öka kunskapen om det civila samhället.

I januari 2010 gav regeringen Statistiska centralbyrån i uppdrag att ta fram statistik om det civila samhället¹ i enlighet med FN:s statistiksystem för satelliträkenskaper om ideella organisationer. Statistiken skulle omfatta uppgifter avseende de delar av det civila samhället som redan omfattas av befintlig statistik, men även försöka beskriva de delar som hittills inte täckts in.

Det civila samhället

Begreppet det civila samhället används i betydelsen av en arena – skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet – där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom det civila samhället verkar bland annat ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund, men även nätverk, tillfälliga sammanslutningar och andra aktörer².

Inom ramen för SCB:s regeringsuppdrag har nu för första gången statistik från undersökningen *Organisationers Ekonomi*³ och andra undersökningar med information som kan användas för att beskriva det civila samhället offentliggjorts i en publikation. Övriga undersökningar som har använts är Företagens ekonomi, Ekonomisk redogörelse för Svenska kyrkan, Intäkts- och kostnadsundersökningen för flerbostadshus, Undersökningar om levnadsförhållanden, Räkenskapssammandragen samt uppgifter från nationalräkenskaperna.

Undersökningen *Organisationers ekonomi* har som ett resultat av uppdraget anpassats till FN:s statistiksystem för satelliträkenskaper om icke-vinstdrivande organisationer, *International Classification of Non Profit Organisations (ICNPO)*, för att bättre beskriva det civila samhället. De övriga undersökningarna har ett annat syfte än att mäta det civila samhället, vilket medför svårigheter när man vill ge en samlad bild av det civila samhället. Det finns även svårigheter med att fånga det civila samhället i en mätbar population. Publikationen innehåller trots det en stor mängd detaljerad information eftersom syftet delvis har varit att visa hur det civila samhället skulle kunna beskrivas.

För att en organisation/enhet i strikt mening, enligt FN:s räkenskapssystem, ska anses tillhöra det civila samhället ska följande egenskaper vara uppfyllda:

- 1) Enheten ska vara en formell organisation;
- 2) Det ska inte finnas någon vinstutdelning, eventuellt ekonomiskt överskott ska inte ges tillbaka till någon form av ägare eller huvudman;
- 3) Enheten ska vara institutionellt skild från den myndighetsutövande delen av den offentliga sektorn;
- 4) Enheten ska vara självstyrande;
- 5) Medlemskap eller deltagande i enheten får inte vara tvångsmässigt.

Totalt fanns det 2009 drygt 211 000 organisationer registrerade som tillhörande det civila samhället. Av dessa är det många som saknar eller har en obetydlig ekonomisk verksamhet. Ett antal kriterier har därför fastställts – bland annat vad gäller anställda, intäkter och tillgångar – för att bedöma om organisationerna ska räknas som ekonomiskt aktiva eller ej. Enligt dessa fanns det drygt 50 000 ekonomiskt aktiva organisationer 2009 i SCB:s företagsdatabas som anses tillhöra det civila samhället. Dessa utgör rampopulation för beskrivningen av det civila samhället i publikationen.

Antal organisationer inom det civila samhället enligt Företagsdatabasen (FDB) 2009

Juridisk form	Antal organisationer	Därav med viss ekonomisk information
Aktiebolag	130	105
Ekonomisk förening	2 422	1 534
BRF, hyreskooperativ	28 263	14 352
Ideella föreningar	129 722	26 617
Samfälligheter	26 290	2 754
Registrerade trossamfund	2 427	963
Stiftelser	22 194	4 340
Understödsföreningar	105	42
Offentliga korporationer	39	31
Arbetslöshetskassor exkl. Alfa	38	33
Summa	211 630	50 771

Källa: SCB:s Företagsdatabas (FDB)

Som en indikation på storleken av det civila samhället uppgår antalet heltidsanställda 2009 till 110 000 personer. Dessa uppgifter är en summering från undersökningarna *Organisationers ekonomi*, *Företagens ekonomi* samt *Ekono-*

1 Denna text bygger på publikationen "Det civila samhället".
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/OV9999_2010A01_BR_X105BR1101.pdf

2 <http://www.regeringen.se/sb/d/1982>

3 Undersökningen *Organisationers ekonomi* har tidigare benämnts som *HIO (Hushållens icke-vinstdrivande organisationer)*.

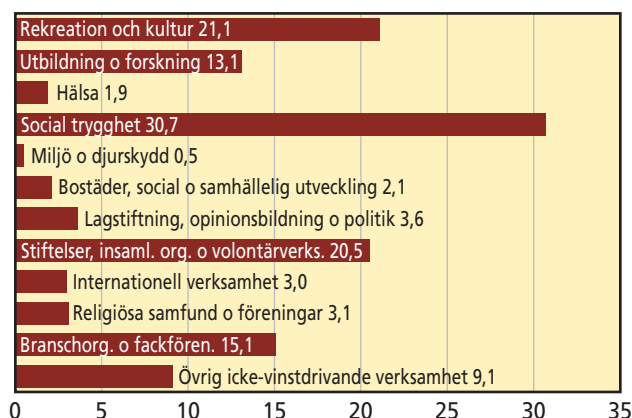
misk redogörelse för Svenska kyrkan. På motsvarande sätt uppgick de totala intäkterna¹ (inklusive Intäkts och kostnadsundersökningen för flerbostadshus) till 212 miljarder kronor och de totala kostnaderna² till 201 miljarder kronor.

Huvudkällan för denna statistikredovisning är Organisationers ekonomi. De totala intäkterna för de organisationer som ingick i undersökningen Organisationers ekonomi uppgick 2009 till 124 miljarder kronor, varav den största enskilda intäktsposten var mottagna bidrag, gåvor, transfereringar etc. med 56 miljarder kronor. Den totala kostnaden för dessa organisationer var 119 miljarder kronor, varav den största enskilda kostnadsposten var lämnade gåvor, stipendier, bidrag och transfereringar etcetera med 39 miljarder kronor.

I FN:s satelliträkenskapssystem finns det 12 huvudverksamheter som är uppdelade i 30 delverksamheter. Störst andel intäkter hade huvudverksamheten social trygghet med cirka 25 procent. En stor del av dessa intäkter kommer från arbetslöshetskassor. Andra verksamheter med stora intäkter var rekreation och kultur, stiftelser, insamlande organisationer och volontärverksamhet, bransch-/yrkesorganisationer och fackföreningar samt utbildning och forskning.

Intäkter per huvudverksamhet enligt ICNPO 2009

Miljarder kronor

Källa: Organisationers ekonomi

Antalet heltidsanställda uppgick till knappt 61 000 personer 2009. Samtidigt fanns det över 930 000 ideellt arbetande personer. Deras arbetsinsats motsvarar ungefär 53 000 heltidspersoner. Av det totala antalet heltidsanställda fanns den största delen inom Rekreation och kultur, knappt 23 procent av de heltidsanställda. Därefter kom utbildning och forskning med 17 procent. Rekreation och kultur stod även för 44 procent av de ideellt arbetande.

Framtida behov

Det finns ett behov av att fortsätta det påbörjade arbetet och att fördjupa analysen av enskilda enheters klassificering. Det är endast Organisationers ekonomi som har anpassats till ICNPO. Därför behövs det utredas hur de andra undersökningarna som var med i publikationen ska kunna anpassas till ICNPO så att det blir lättare att göra jämförelser och att få en helhetsbild om det civila samhällets olika delar. Det finns dessutom luckor där uppgifter helt saknas och där är det angeläget att samla in helt nya uppgifter. Det gäller bland annat vissa typer av organisationer inom den finansiella sektorn. Det är få organisationer andelsmässigt men de kan stå för betydande ekonomiska värden. Det ideella arbetet måste utredas vidare. Än så länge mäts detta endast i organisationers ekonomi och inte i övriga använda undersökningar. Omfattningen av det ideella arbetet inom organisationer som inte klassas som ekonomiskt aktiva bör också utredas.

Kontaktperson: Mats Wagndal, 019-17 69 35

1 Avser samtliga intäktsposter inklusive rörelseintäkter, finansiella intäkter och mottagna bidrag, gåvor, transfereringar etc.

2 Avser samtliga kostnadsposter (bokslutsdispositioner ingår inte), inklusive rörelsekostnader, finansiella kostnader, avskrivningar, skatter och lämnade gåvor, stipendier, bidrag och transfereringar etc.

Företagens organisation

Organisationens betydelse för företaget

Det finns stora skillnader i företagens arbetssätt och hur de organiserar sig när det gäller bland annat lärande och decentralisering. Dessa skillnader återfinns i alla branscher och typer av företag. Hur företagen organiserar sig verkar ha betydelse för dem på många sätt som för deras IT-användning, innovationer och produktivitet.

I de flesta ekonomiska analyser behandlas företagen som om de bestod av slutna svarta lådor där man inte kan se vad som händer innanför väggarna. Något går in och något annat kommer ut men hur denna omvandlingsprocess är

utformad behandlas inte i analysen. En viktig orsak till detta är att det i stort sett saknas data om företagens organisation och arbetssätt. Det enda undantagen från detta är det i och för sig mycket stora antal så kallade case-studies där ett enda eller på sin höjd en handfull företag studeras i detalj. Från dessa studier är det dock inte möjligt att dra generella slutsatser.

Den dåvarande myndigheten NUTEK genomförde dock ett par bredare studier i slutet på 1990-talet där organisationsdata samlades in för ett knappt tusental respektive några tusental företag. Därefter har inga motsvarande studier

genomförts i vårt land. Det finns dock och har funnits en del studier internationellt som samlar in vissa data om organisationer och arbetsförhållanden. Dessa enkäter riktas såväl till företag och andra organisationer som till individer. Ett tjugotal av dessa studier inklusive de NUTEK genomfört har utgjort arbetsmaterialet för ett forskarkonsortium som finansierats av EU:s sjätte ramprogram för forskningsstöd. Detta konsortium har kallat sig Meadow¹ och har bestått av 14 forskargrupper i nio länder. Dessa forskargrupper kommer både från olika handelshögskolor och från mer arbetsmiljöinriktade grupperingar. Sverige var representerad av ett par forskare från den senare kategorin och även SCB deltog till en viss del informellt i detta arbete. Meadows uppdrag var att analysera erfarenheten från dessa enkäter och gå igenom litteraturen inom de relevanta områdena för att skapa mönstrenkäter för såväl organisationer som för individer. Dessa testades i liten skala varefter de modifierades till sin slutgiltiga utformning. Mönstrenkäten för företag användes av SCB² i form av en telefonintervju av de företag som år 2009 svarat på de obligatoriska enkäterna om sin IT-användning och innovationsaktiviteter. Dessa data kompletterades också med registerdata om företagets ekonomi och personalsammansättning.

Olika former av flexibilitet

I enkäten finns ett betydande antal frågor som var och en är mycket enkelt utformade. De är i regel av typen; ja vi arbetar på detta sätt eller nej det gör vi inte. I några fall frågas också efter hur stor andel av personalen som berörs av en viss aktivitet. En del av dessa frågor har sedan byggts ihop till bredare mått vilka avser att fånga någon bakomliggande faktor. De flesta av organisationsfrågorna i den svenska enkäten har sedan använts till att bygga sådana sammansatta indikatorer. Valet av indikatorer i denna studie baseras på det faktum att företagen agerar i en miljö som förändras mer och mer för varje år. Detta innebär att företagets förmåga att förändra sig har blivit en nödvändighet för deras överlevnad på lång sikt och för deras ekonomiska resultat på kort sikt.

En mycket viktig aspekt av detta är företagets förmåga att hantera tillfälliga förändringar i efterfrågan, även om dessa i framtiden förhoppningsvis inte blir lika dramatiska som de var 2008. Det innebär att företagen måste kunna minska kostnaderna mycket snabbt. Små lager och användningen av just in time praxis är en del av detta koncept men också förmågan att sänka arbetskostnaden på kort tid är viktigt. Detta koncept har kommit att kallas Numerisk flexibilitet och är något som har försökts fångats upp i enkäten.

Företagen kan också ha andra typer av flexibilitet i bemärkelsen förmåga att anpassa sig efter förändringar i omgivningen. Dessa andra typer av flexibilitet är mer av organisk typ som gör att de ständigt kan förändra sig och plocka upp

signaler tidigt, dra nytta av nya möjligheter och reagera på olika hot. Denna flexibilitet har delats upp i två delar i vårt arbete: decentralisering och lärande.

Dessa begrepp; decentralisering och lärande motsvarar också i hög grad grundläggande mänskliga behov. I litteraturen om mänskligt beteende och behov har två viktiga aspekter lyfts fram; det ena är det mänskliga behovet av att kunna styra sitt liv. Detta gäller även sitt arbetsliv. Den decentralisering av inflytande till dem som befinner sig på "verkstadsgolvet", oavsett om detta är en advokatbyrå eller i en monteringsanläggning, är därför viktigt för välbefindandet hos dem som arbetar där. Detta kan i sin tur påverka deras produktivitet. Dessutom vill människor utvecklas och inte fastna utan möjlighet till förändring. En organisation som låter människor utvecklas och lära som individer och låter dem vara i ett sammanhang som utvecklar och lär sig uppfyller ett grundläggande mänskligt behov. Omvandlingen från dessa teoretiska begrepp till faktiska indikatorer som baseras på enkätfrågor gjordes redan i de studier som genomfördes av NUTEK i slutet av 1990-talet. Det rika dataset Meadow-enkäten har gett har också gjort det möjligt att utöka lärandekonceptet. Den här gången har lärandet kunnat delas upp i två delar: individuellt lärande och strukturella eller organisatoriska lärande.

I en mer decentraliserad organisation har företagen flera kontaktpunkter utanför det egna företaget. Därför kan de lättare ta in information om nya kundkrav, förändringar i konkurrenssituationen eller andra viktiga förändringar i företagets omgivningar. Dock är det ännu viktigare att fler människor till viss del kan förändra hur de arbetar och agerar utan att fråga om lov högre upp i hierarkin.

Som redan nämnts delas det lärande konceptet upp i en individuell del och en organisatorisk del: till individuellt lärande och strukturellt lärande. Detta koncept är också av stor betydelse för anpassningsförmågan. Om individer lär sig mer kan de utvecklas och därmed anpassa sig till en föränderlig miljö. Detsamma gäller för hela organisationen.

Skilnaderna i flexibilitet

Flexibla företag verkar finnas inom alla studerade branscher. Men som väntat är mer kunskapsintensiva branscher i genomsnitt något mer flexibla, och detta gäller för både varu- och tjänsteproduktion. Dessa skillnader försvinner dock om man tar hänsyn till andra faktorer som storlek och utbildningsnivåer. Skillnaden i företagsstorlek är mer markerad. De små företagen är mindre flexibla med ett undantag och det är decentralisering. De företag som är mer strukturellt lärande har betydligt fler högutbildade medarbetare och har också relativt sett fler kvinnor anställda. Kvinnorna är också tydligt överrepresenterade i företag som är mer numeriskt flexibla och som är mer decentraliserade. Däremot visar en jämförelse mellan inhemskt ägda företag och utlandsägda företag inte ett distinkt mönster. Slutsatsen är att en utländsk ägare inte verkar påverka arbetssättet på djupet i de svenska företag de har förvärvat. De övergripande slutsatserna blir att skillnaderna mellan olika typer av verksamhet är små

1 Meadows hemsida; <http://www.meadow-project.eu/>

2 SCB:s rapport; http://www.scb.se/statistik/_publikationer/NR9999_2011A01_BR_NRFT1101.pdf

och att dessa strategier för flexibilitet kan användas, och används, i all typer av verksamheter.

Organisation och IT

Inom projektet har också konstruerats tre sammansatta indikatorer för IT-användning såväl för företagens interna integration som för integration med andra företag. Tillsammans med internetförsäljning och internetinköp bildar de en indikator på IT-användning i stort. Med hjälp av dessa data kan en tydlig bild skapas av IT-utvecklingen under en sjuårsperiod, 2002–2008. Det framkommer då att en nivå som bara en procent av företagen uppnådde 2002 uppnåddes eller överträffades sex år senare av hälften av företagen.

Dessa indikatorer har också använts för att studera sambandet mellan organisationen och IT-användningen. Samtliga indikatorer, med ett undantag, är tydligt kopplade till tre av flexibilitetsindikatorerna. Sambandet mellan IT-användning och decentralisering är dock svagare än för de andra indikatorerna.

Företagens grad av flexibilitet har också betydelse för de anställda

De mer flexibla företagen, med undantag för de mer decentraliserade sådana, tenderar också att ha en något mindre skillnad mellan könen när det gäller ansvar för barnen respektive karriären.

Våra indikatorer tyder också på att arbetsvillkor är mindre goda i de numeriskt flexibla företagen och bättre i de mer decentraliserade. De mer lärande företagen verkar stärka majoriteten av personalen men har en viss tendens till att stöta ut marginella grupper.

Innovation och flexibilitet

Mer flexibla företag är generellt sett mer innovativa. Det finns ett tydligt positivt samband mellan alla fyra flexibilitetsindikatorerna och alla fyra typer av innovationer; produktinnovation, processinnovation, marknadsinnovation och organisatorisk innovation. Några exempel på indikatorer på innovationsgraden i ett företag är andelen av försäljningen som utgörs av ej vidareutvecklade varor och tjänster respektive andelen som utgörs av varor och tjänster som inte bara är nya för företaget utan även för marknaden. Alla flexibilitetsindikatorer utom numerisk flexibilitet är klart negativt korrelerad med andelen av försäljningen som består av varor och tjänster som ej är vidareutvecklade. Den andra änden av skalan utgörs av de företag vars försäljning till stor del utgörs av nyskapande produkter, det vill säga varor och tjänster som inte bara är nya för företaget utan också för marknaden. Här är det de företag som kommit högt på skalan för lärandet, både individuellt och strukturellt, som har ett positivt och tydligt samband med denna innovationsindikator.

Med en mer avancerad modell för innovationsanalyser kan man ta bort effekten av många andra faktorer som normalt har betydelse i innovationsprocessen som bransch, personalsammansättning, marknader, innovationssamarbete och så vidare. Denna modell visar att valet att bli ett nyskapande företag inte påverkas av flexibiliteten, men väl hur mycket de innovativa företagen satsar på innovationsverksamheten. Detta innebär att dessa företag uppnår en högre produktivitet via sin innovationsverksamhet. Slutsatsen blir då att flexibla företag är mer innovativa, vilket i sin tur leder till en högre produktivitet.

Innovationsprocessen, eller hur går det hela ihop?

Slutligen har ett försök gjorts att integrera flera delar av analysen. I detta försök har den ovan nämnda modellen över innovationsprocessen utnyttjats som referensram. Det verkar finnas många faktorer som kan ha ett inflytande på innovationsprocessen och produktiviteten. Det är inte bara en avancerad användning av IT som har en positiv inverkan på produktiviteten, både när det gäller nyskapande som icke innovativa företag, utan även arbetsorganisationen. Det verkar vara det individuella och strukturella lärande samt numerisk flexibilitet som stärker de innovativa företagen medan det är decentralisering som verkar vara viktigast för de mindre innovativa företagen. Slutligen verkar skillnaden mellan könen ha en inverkan på olika delar av innovationsprocessen och därmed på produktiviteten. Även arbetsvillkoren tycks ha en inverkan via skillnader i sjukfrånvaron.

Huvudslutsatserna

Det i antal företag begränsade men informationsrika datasetet verkar ha hög kvalitet och flexibilitetsindikatorerna verkar vara robusta. Skillnaden i flexibilitet mellan företagen var generellt små. Dock fanns det klara storleksskillnader. De mer flexibla företagen verkar vara mer innovativa, mer intensiva IT-användare och detta tenderar att leda till högre produktivitet. Produktivitetsskillnader tycks också bestå under en lång tidsperiod. Flexibilitetsskillnaderna verkar dessutom ha betydelse för arbetsförhållanden och skillnaden mellan könen.

Alla dessa faktorer; lärande, decentralisering, numerisk flexibilitet, IT-andvändningen, arbetsförhållanden och skillnaden mellan könen tycks påverka företagets prestationer. Detta understryker den allmänna slutsatsen från alla analyserna: Lärande och flexibla organisationer påverkar företagen positivt.

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

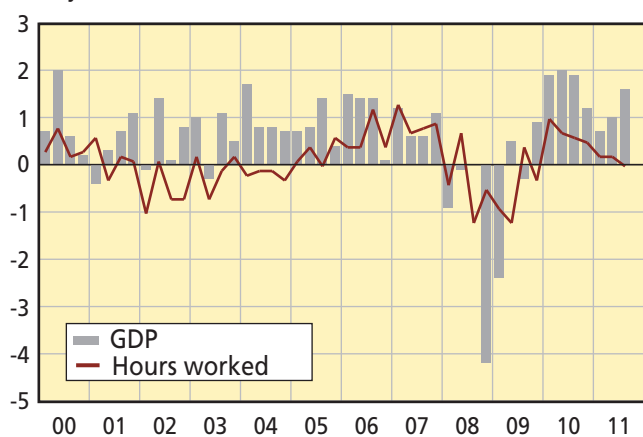
Summary

Growth still strong but uncertainty remains

For yet another quarter Swedish growth has stood against the troubling trends in large parts of the rest of Europe. When the contribution from household consumption has now slowed down considerably, this has been exceedingly compensated by net exports. The gross fixed capital formations continued to contribute to the growth significantly during the fourth quarter. However, signs of an impending downturn in the economy are seen in the details of the statistics.

GDP rose by 1.6 percent in the third quarter in seasonally adjusted figures and compared to the previous quarter. Compared to the corresponding quarter last year, GDP rose by 4.6 percent.

Gross domestic product (GDP) and hours worked in the whole economy
Percent change from previous quarter. Seasonally adjusted GDP and hours worked

Source: National accounts

Data up to and including third quarter 2011

The strong GDP development even remained during the third quarter, and in seasonally adjusted terms even the rate of increase rose. However, the basis for growth has changed since the second quarter, and now the net exports are in command. As an effect of the increasing growth of exports and weaker growth of imports, foreign trade accounted for the most part of the growth. While the increase of exports rose by 3.0 percent compared to the quarter before, growth of imports decreased by 0.2 percent. Growth of exports has thus exceeded development for world trade during the last six quarters. Above all, the classical Swedish export goods such as electronics, lorries and other machinery have led the way to raise exports. At the same time, development for exports of services has dropped during the third quarter. Concerning imports, the slowdown has occurred for goods, while imports of services have done well. After the end of the third quarter, various indicators have shown signs of a downturn even on the export market.

At the same time as foreign trade has taken a step forward,

household consumption took a step backwards and dropped by 0.9 percent compared to the quarter before. While consumption of travel and other entertainment-related consumption continued to increase, households continued to cut back on other consumption, above all for purchases of new cars and furniture. In addition, consumption trends for clothing were very weak. Accordingly, the large parts of imported goods for consumption partially explain the slowdown for imports. Households seem to give priority to savings rather than consumption.

Gross fixed capital formation is still important for growth, and compared to the second quarter the increase amounted to 0.8 percent. But a certain downturn is also seen for investments in the previously sharp recovery. In contrast to the volume of investments, the share of investments in GDP has not recovered. This is because GDP growth has developed so strongly in relation to investments.

Investments in inventory had a very limited effect on growth for the second quarter in a row. The seasonally adjusted information for investments in inventory now shows that the build up of inventory during the last six quarters are of the same magnitude as the reduction of inventory during the financial crisis.

Production growth continues to be good and the growth rate even rose compared to the previous quarter to 2.0 percent. While service producers grew at an unchanged rate, goods producers again accelerated after showing tendencies towards a downturn in the second quarter. Compared to the quarter before, service production rose by 1.4 percent, while the rate of increase in goods production rose by 3.1 percent after the increase in the second quarter of 1.0 percent.

The labour market continued to improve, but the rate is slowing down more. Similar to other quarters, the improvement was noticeable among women while the positive development concerning employment and unemployment has largely slowed down for men. At the same time, matching up the available jobs with the unemployed has not been good. During the last quarter the number of available jobs has been historically high, while unemployment has only dropped slightly.

In this issue we present two themed articles, one of which describes a first effort to capture that which is known in the statistics as "the civil society". In simplified terms this means the independent non-profit organisations. Examples of these are humanitarian organisations and volunteer activities, professional trade organisations, trade unions and unemployment benefit societies. The second article presents the results of an EU project that studied the significance of the organisation of companies and the degree of flexibility to be able to meet changes in today's world.

Ansvarig utgivare:

Monica Nelson Edberg

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Martin Daniels, redaktör	08-506 942 64
Tomas Thorén, redaktör	08-506 941 46
Torkel Brinkenfeldt	08-506 940 96
Johannes Holmberg	08-506 945 11
Magnus Saltveit	08-506 949 84

Medskribenter:

Hans-Olof Hagén, nationalräkenskaper
Mats Wagndal, näringslivets struktur

Grafisk form:

Monica Andersson	08-506 943 62
------------------	---------------

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: fornamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2011-A28T11104_pdf (pdf)